

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ФАКУЛТЕТ ПО КЛАСИЧЕСКИ И НОВИ ФИЛОЛОГИИ
КАТЕДРА ПО ИСПАНИСТИКА

ДАНИЕЛА ХРИСТОВА ВИТАНОВА

**СПЕЦИАЛИЗИРАНИЯТ ИСПАНСКИ ЕЗИК В СФЕРАТА НА
ДИПЛОМАЦИЯТА И МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОТНОШЕНИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за получаване на образователна и научна степен
„доктор“

Професионално направление: 2.1 Филология

Научна специалност: Приложна лингвистика и стилистика (Испански език)

Докторска програма: Романски езици

Научен ръководител:

проф. д.ф.н. Евгения Вучева-Йорданова

София
2025

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за защита на заседание на Катедрата по Испанистика на Факултета по класически и нови филологии при Софийския университет „Св. Климент Охридски” на 20.05.2025 г.

Научно жури в състав:

Проф. д.ф.н. Юлияна Стоянова

Проф. д-р Даниела Кох-Кожухарова

Доц. д-р Адриана Миткова

Доц. д-р Донка Мангачева

Доц. д-р Венета Сиракова

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД	8
0.1. Актуалност на темата на дисертацията.....	8
0.2. Обект, хипотези и задачи на изследването.....	9
0.3. Теоретична рамка и методология на изследването	12
0.4. Корпус на изследването.....	14
0.5. Структура на дисертационния труд	14
ПЪРВА ГЛАВА	17
ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА ОПИСАНИЕ НА ДИПЛОМАТИЧЕСКИЯ ЕЗИК	17
1.1. Професионалният език на дипломацията	17
1.2. Писмена и устна форма на дипломатическия език.....	24
1.2.1. Писмена форма на дипломатическия език.....	24
1.2.1.1. Функционален стил.....	26
1.2.1.2. Жанрове на писмената дипломатическа комуникация	27
1.2.1.3. Езиков регистър.....	30
1.2.1.4. Социални отношения между събеседниците.....	31
1.2.2. Устна форма на дипломатическия език.....	36
1.2.2.1. Устен и писмен език.....	36
1.2.2.2. Устната комуникация в дипломацията.....	37
1.2.2.3. Парадигми на устната форма на дипломатическия език	38
1.2.2.4. Жанрове на устната реч в дипломатическата сфера.....	39
1.3. Езиковата учтивост в дипломатическата комуникация.....	41
1.3.1. Учтивостта – универсално езиково явление. Теоретични постановки	41
1.3.2. Учтивостта в межкултурен и дискурсивен план.....	43

1.3.3. Значимост на международната учтивост в дипломатическите отношения	47
1.3.4. Учтивостта – основна ос на дипломатическата комуникация	49
1.3.5. Пресечни точки между универсалната езикова учтивост и дипломатическата езикова учтивост	51
1.3.6. Мултикултурният характер на дипломатическата комуникация	53
1.3.7. Учтивостта – основна речева тактика в дипломатическата комуникация.....	55
1.4. Общи характеристики между писмената и устната форма на дипломатическия език	57
1.4.1. Официални дипломатически обръщения.....	57
1.4.2. Терминология	58
1.4.3. Латински изрази и чужди думи.....	61
1.5. Обобщение	62
ВТОРА ГЛАВА	65
УБЕЖДАВАНЕТО – ОСНОВНА ЦЕЛ НА ДИПЛОМАТИЧЕСКАТА КОМУНИКАЦИЯ	65
2.1. Аргументацията като основен механизъм на убеждаването.....	65
2.1.1. Теоретични постановки относно аргументацията.....	65
2.1.2. Аргументацията като приобщаване и взаимодействие	67
2.1.3. Аргументацията като пропозиция.....	68
2.1.4. Аргументацията като средство за разрешаване на конфликти	69
2.1.5. Аргументация и убеждаване.....	71
2.1.6. Аргументи.....	74
2.1.7. Аргументацията като теоретичен модел в лингвистиката на текста	76
2.2. Аргументацията за целите на дипломатическата комуникация	78
2.3. Възможностите на манипулацията за упражняване на влияние	79
2.3.1. Фалации	87

2.3.2. Демагогия.....	90
2.3.3. Манипулативни техники.....	93
2.4. Аргументацията и манипулацията като две тактики за убеждаване	99
2.5. Убеждаващата комуникация – основна цел в дипломатическите преговори.....	100
2.6. Обобщение	105
ТРЕТА ГЛАВА	107
ЕЗИКОВИ СРЕДСТВА В ПИСМЕНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ЕЗИК	107
3.0. Описание на изследвания корпус. Дипломатическа кореспонденция	107
3.1. Прилагателно име. Препозиция на прилагателното	109
3.1.1. Формално равнище.....	109
3.1.2. Семантично равнище	110
3.1.3. Функционално равнище	110
3.1.4. Семантико-прагматични функции на предпоставеното прилагателно име.....	111
3.1.4.1. Изразяване на любезност и внимание.....	111
3.1.4.2. Изразяване на учтивост.....	111
3.1.4.3. Изразяване на доверие.....	112
3.1.4.4. Прилагателни в подкрепа на убеждаването.....	113
3.1.4.5. Прилагателни със стилистична употреба.....	114
3.1.4.6. Често употребявани прилагателни.....	115
3.1.4.7. Механизми за интензификация.....	116
3.2. Наречие.....	118
3.2.1. Формално равнище	118
3.2.2. Семантично равнище.....	119
3.2.3. Функционално равнище.....	119

3.2.4. Семантико-прагматични функции на наречието на <i>-mente</i>	121
3.2.4.1. Средство за интензификация.....	121
3.2.4.2. Изразяване на учтивост и любезност.....	122
3.2.4.3. Изразяване на доверие.....	122
3.2.4.4. Механизъм за подсилване на аргументацията.....	123
3.2.4.5. Изразяване на реципрочност	123
3.2.4.6. Изразяване на ексклузивност.....	124
3.2.4.7. Израз на административна формалност.....	124
3.3. Съществително име.....	125
3.3.1. Формално равнище.....	125
3.3.2. Семантично равнище	125
3.3.3. Функционално равнище. Номинализация.....	126
3.3.4. Семантико-прагматични функции на съществителното	127
3.3.4.1. Изразяване на доверие и приятелство.....	128
3.3.4.2. Изразяване на учтивост и любезност	129
3.3.4.3. Съществителни в подкрепа на убеждаването	130
3.3.4.4. Съществителни като израз на административна формалност	131
3.4. Глагол.....	133
3.4.1. Лични местоимения.....	133
3.4.2. Прагматични функции на речевите актове.....	137
3.4.3. Глаголни времена.....	139
3.4.3.1. Сегашно време на изявително наклонение	139
3.4.3.2. Бъдеще време.....	140
3.4.3.3. Кондиционал.....	141

3.4.3.4. Сегашно време на подчинително наклонение.....	142
3.4.3.5. Конюнктивен футурум.....	142
3.4.3.6. Конюнктивен имперфект.....	143
3.4.4. Нелични форми на глагола.....	144
3.4.4.1. Инфинитив.....	144
3.4.4.2. Инфинитив в перифрастични конструкции.....	146
3.4.4.3. Деепричастие.....	147
3.4.4.4. Перифрастични конструкции с деепричастие.....	148
3.4.4.5. Причастие.....	149
3.4.5. Имперсоналност.....	150
3.4.5.1. Пасивно-резултативни конструкции с причастие.....	150
3.4.5.2. Пасивни перифрастични конструкции: <i>ser + participio</i> и <i>estar + participio</i>	151
3.4.5.3. Среден залог (<i>Pasiva refleja</i>)	152
3.4.5.4. Страдателна конструкция със <i>se (se impersonal)</i>	153
3.4.6. Императив	154
3.5. Обобщение	155
ЧЕТВЪРТА ГЛАВА	157
ЕЗИКОВИ СРЕДСТВА В УСТНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ЕЗИК	157
4.0. Описание на изследвания корпус. Устната дипломатическа комуникация	157
4.1. Формален регистър на устния дипломатически език.....	159
4.2. Езикови средства в устния формален регистър.....	160
4.2.1. Исторически данни, цитати и позовавания	160
4.2.1.1. Исторически данни.....	161
4.2.1.2. Цитати и позовавания на емблематични фигури.....	162

4.3. Изразни средства и стилови похвати.....	166
4.3.1. Изброяване и повторение.....	166
4.3.2. Евфемизъм.....	169
4.3.3. Анафора.....	173
4.3.4. Реторичен въпрос.....	175
4.3.5. Метафора.....	176
4.3.5.1. Метафората в дипломатическия дискурс.....	177
4.3.6. Метонимията в дипломатическия дискурс	186
4.3.7. Други стилови похвати.....	187
4.4. Полуформален-неформален регистър.....	189
4.4.1. Официално обръщение vs. неофициално обръщение.....	190
4.4.2. Дискурсивни елементи, присъщи на неформалната устна реч.....	193
4.4.3. Разговорни думи и фрази.....	195
4.4.4. Метафора.....	198
4.4.5. Други реторични фигури.....	202
4.4.6. Влиянието на социалните мрежи върху професионалния дипломатически език.....	204
4.5. Обобщение	206
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	209
ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА.....	215
СПИСЪК С ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	225
НАУЧНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	226

Увод

Актуалност на темата на дисертацията

През последните десетилетия нараства значението на дипломацията в резултат на конюнктурните тенденции в политическата, социално-икономическата, екологичната и технологичната сфера. Нестихващата динамика в световния ред затвърждава ключовата роля на дипломатическата дейност, чиято цел е да установява, насърчава и укрепва отношенията между участниците в международния диалог, като сближава техните позиции посредством определени инструменти и механизми, съответстващи на правилата на дипломатическия протокол. Сред тези инструменти езикът е от особено значение за постигане на комуникативните цели. Всичко това насочи научния ми интерес към специализирания испански език в сферата на дипломацията и международните отношения и мотивира предпочитанията ми към темата на настоящия труд.

Избраното изследователско поле е сравнително ново в езиковедските проучвания както в България, така и в международните научни среди, особено по отношение на възприетия аналитичен подход от гледна точка на лингвистиката. Едва през последните години в испаноезичния свят се появяват публикации в тази област. В Испания Дипломатическата школа (към Министерството на Външните работи) и Кралският институт Елкано са държавните институции, които допринасят с публикации по темата. Към тях може да се добавят и академичните изследвания, провеждани в някои испански университети. В това отношение заслужава да се отбележат трудовете в областта на политическите науки и международните отношения на изследователи от Университета в Малага и специалният принос в изследването на дипломатическия език на д-р Маргарита Роблес-Гомес, преподавател в Университета в Саламанка. Що се отнася до латиноамериканските държави, с изследвания по темата се открояват Мексико и Куба с Висшите институти за международни отношения (изследователската дейност на Аиша Кристина Кинделан Лареа), както и Доминиканската Република и Чили благодарение на ценния научен принос на изтъкнатия доминикански посланик Мануел Моралес Лама и на чилийския дипломат Едуардо Хара Ронкати с неговия богат опит в областта на международните отношения. Посочените данни ни дават основание да смятаме, че от една страна, трудът представлява сериозно предизвикателство за избора на този неутъпкан път, като същевременно се надяваме, че ще бъде полезен за последващи езиковедски изследвания и за испаноговорещите специалисти в сферата на дипломацията – студенти по Международни отношения и професионалисти, които упражняват дипломатическите си функции.

Поставеният проблем е актуален не само поради оскъдните трудове от подобно естество, но и заради поставената цел да допринесе за изучаването на функциите на дипломатическия език. В допълнение към теоретичния принос по темата на изследването са очертани и някои проблеми с практическа приложимост при изучаването на този специализиран език от бъдещи специалисти в дипломатическата кариера.

Ще се опитаме да постигнем поставените цели, като очертаем две основни насоки за работа: 1) да се опишат общите характеристики на дипломатическия език, за да се открие основната му функция, и 2) да се разработи удачен анализ на дискурсивните механизми, които допринасят за изпълнението на основните цели в професионалната дейност на дипломатите.

Обект, хипотези и задачи на изследването

Обект на изследването е професионалният език на дипломацията, т.е. езикът, използван от дипломатическите представители и високопоставените държавни ръководители при изпълнение на техните задължения.

С цел да конкретизираме и обосновем избора на обекта на изследване, е необходимо да подчертаем, че комуникацията е същността на дипломацията и че тази професионална дейност използва свой собствен език. Въпреки че има допирни точки с политическия, юридическия и административния език, той се откроява със специфични характеристики, поради което заслужава обстойно проучване. Изследването си поставя задачата разгледа отличителните черти, които характеризират тази разновидност на езика. Емпиричният анализ на същностните му белези въз основа на избраните примери ще спомогне да се изяснят прагматичните мотиви, от които се водят комуникантите.

Предмет на дисертацията са езиковите механизми, използвани в дипломатическия дискурс за постигане на основната цел в дипломацията, а именно: укрепване и поддържане на солидарни отношения между партньорите в диалога.

Дипломатическата комуникация се основава на преговори, чиято общоприета цел е поддържане на хармонични, равноправни и балансирани отношения между държавите. В труда се поддържа тезата, че **тази цел се осъществява посредством убеждаващата комуникация**. За нейно доказателство ще бъде разработен анализ на различните езикови механизми, които служат на убеждаването в тази професионална област.

Формулираната теза се базира на **основната хипотеза**, че дипломатическият език се осъществява посредством убеждаващата комуникация, която се очертава като една от ключовите цели на взаимодействие в тази сфера.

За да се потвърди тази хипотеза, езиковите средства в езика на дипломацията се анализират от гледна точка на доминиращата им функция да въздействат върху адресата. Вниманието се фокусира върху различните тактики за убеждаване. По отношение на езиковите средства, използвани в рамките на тези тактики, се провежда задълбочен анализ, за да се докаже, че те се разполагат на различни равнища на езиковата система и може да имат различни убеждаващи свойства. В тази насока са формулирани няколко **работни хипотези**, произтичащи от водещата роля на стратегията за убеждаване, а именно:

1) убеждаването се осъществява посредством различни тактики и си служи с различни езикови механизми;

2) учтивостта пресича всички протоколни изяви на дипломатическия език като вектор, насочен към взаимното желание на участниците в диалога да поддържат хармонични и приятелски отношения;

3) езиковите средства, използвани в убеждаването, спадат към различни равнища на езиковата система: лексикално, граматично, стилистично и текстово; тяхната вариативност се разглежда от три перспективи: форма на комуникация (писмена/устна), начин на организиране на съдържанието (текстови жанрове) и начин на изразяване на комуникативното намерение (езикови регистри).

Прагматико-стилистичният анализ на езиковите средства има за цел да хвърли светлина върху езиковите механизми, чрез които се реализират комуникативните стратегии в дипломатическата комуникация. Подбраните текстове са организирани в два корпуса според комуникационния канал: писмен и устен. **Отделянето на двете разновидности се обуславя от обекта на анализ**, който е различен, както и от специфичните характеристики на двете форми на комуникация. Друг ключов критерий, който налага разглеждането на двете форми поотделно, е **езиковият регистър**. Ако в писмения език, той е протоколен, формален, установен и предписан, в устния език е с плаващи граници и варира от формалния до по-свободния и неформален контур. Резултатите от анализа позволяват, от една страна, да се посочат общите черти на писмената и устната дипломатическа реч, а от друга, да се открият присъщите им особености.

Защитава се позицията, че дипломатическото общуване се движи по две основни оси: **аргументация** и **учтивост**. Убедителното и ефективно аргументиране, както и почтителното и уважително отношение към събеседника са в основата на дипломатическата комуникация. Очертаването на тези две концептуални ядра позволява да се изгради

обективно изследване и да се открие значението на двете комуникативни явления в дипломатическите преговори.

Основната цел на дисертацията налага да се формулират няколко **конкретни задачи**, чиито решения внасят необходимите аргументи в защита на основната работна хипотеза:

1. Да се опише дипломатическият език като специализиран професионален език, или функционален стил.

2. Да се очертаят жанровите особености на писмената и устната му форма със съответните промени в езиковия регистър.

3. Да се представи учтивостта като основна ос и отличителна черта на дипломатическия език, която гарантира общуване, основано на уважение и взаимно разбиране между преговарящите страни.

4. Да се изведат характерните черти на убеждаващата комуникация в сферата на дипломатията, които допринасят за успешното общуване в тази професионална област.

5. Да се анализират езиковите средства, присъщи на писмения дипломатически език в подкрепа на тезата, че изборът на съответното средство се обуславя от прагматичната цел на говорещите при установяването на лични или междуинституционални контакти в съответствие с протоколните правила.

6. Да се анализират езиковите средства, използвани в устната дипломатическа реч, за да се докаже тезата, че дипломатическият език може да се отклони от протоколните правила.

Теоретична рамка и методология на изследването

Изследването е основано на теоретичните постановки на общото езикознание, прагматиката, стилистиката, лингвистиката на текста и анализа на дискурса.

Терминологичните разграничения обхващат следните отправни точки:

1. Функционалният език на дипломатията се описва с оглед на четири обуславящи фактора: а) комуникативните цели, които преследва; б) участниците в общуването, представители на съответните държавни институции, и отношенията между тях според йерархията, установена от дипломатическия протокол; в) контекстът на общуване, който в повечето случаи има протоколен характер; д) каналът на общуване – писмен или устен.

2. Разграничението между двата канала на комуникация налага въвеждането на някои допълнителни критерии, които очертават насоките на изследването и се отнасят до: а) жанровете в писмения дискурс и б) езиковия регистър в устната дипломатия. В рамките на писмената комуникация са представени жанровете на дипломатическата кореспонденция, докато при устната се очертават съответните езикови регистри. В първия случай анализът

се фокусира върху употребата и семантико-прагматичните функции на най-релевантните езикови категории в протоколния дискурс. Във втория случай са описани най-открояващите се особености на формалния и полуформалния стил в устната комуникация, което предполага да се разгледат стилистичните и прагматични функции на двете разновидности.

3. Причините, налагащи въвеждането на допълнителни критерии при анализа на посочените две разновидности, са следните:

а) Писмената форма на дипломатическия език е разположена изцяло в официалния стил, предназначен да регулира официалните отношения между държавите. Този факт обуславя устойчивата класификация на писмените жанрове и високата степен на формализация на текстовете, подчинена на традицията и строгите правила за тяхното написване. Характеристиките на дипломатическия функционален стил съответстват на формалния и церемониален регистър на официалната кореспонденция, която стриктно се придържа към стандартния кодекс.

б) От друга страна, допускаме, че в устната дипломатическа комуникация може да се наблюдават известни отклонения от конвенционалните норми поради факта, че се осъществява чрез устния канал (често в дигиталните платформи), както и поради възможни промени в ситуациите на вербално общуване. Всичко това определя съответния регистър – може да бъде много висок и формален или да се принизи до полуформален и неформален. Посочените промени се отразяват на устните жанрове в дипломацията, тъй като при тях се наблюдават вариращи характеристики в зависимост от комуникативната ситуация. Те може да споделят общи черти с писмените текстове, произтичащи от високия регистър, при които се съблюдава прецизната и планирана подготовка. В други случаи обаче може да се отдалечат от официалността и стереотипните норми и да се доближат до по-свободния стил на неформалния регистър.

4. С цел да се поставят механизмите на двата вида дискурс (писмен и устен) в една функционална парадигма, се прокарва разграничение между комуникативна стратегия, речевата тактика и вербална техника. На най-високо равнище се разполага комуникативната стратегия; тя се определя от поставените комуникативни цели. В дипломатическата комуникация основната стратегия е убеждаването. На следващо равнище е речевата тактика, свързана с избора на начина (директен или индиректен), по който се осъществяват комуникативните цели. При избора на речева тактика основно влияние оказват параметрите на конкретната ситуация, именно те налагат да се подхожда по пряк или косвен начин за осъществяването на належащите цели. На последното равнище се разполагат вербалните

техники, или най-подходящите езикови средства за постигане на желания резултат. През призмата на тази скаларна парадигма са представени основните социопрагматични явления на дипломатическата комуникация: учтивост, аргументация, манипулация и убеждаване.

Научните методи, използвани в работата, се обуславят от задачите, които следва да бъдат решени. В първа глава преобладава дескриптивният подход, който позволява да се представят, от една страна, най-релевантните характеристики на дипломатическия език като специализиран професионален език. От друга страна, се излагат критериите за типологично разграничаване на текстовия жанр и на езиковия регистър в писмената форма на дипломатическата комуникация. Представена е и учтивостта, интерпретирана като основно социопрагматично явление в тази сфера на общуване. Втора глава има теоретико-методологичен характер. В нея е приложен дедуктивният подход, зададен от хипотезата, че убеждаването е основната цел на дипломатическата комуникация и се осъществява чрез два основни механизма: аргументация и манипулация. В трета и четвърта глава е възприет индуктивният метод, за да се пристъпи към анализа на езиковите средства от корпуса от прагматико-стилистична гледна точка. Получените резултати отвеждат към общия извод, че средствата от различните езикови равнища функционират като вербални техники за убеждаване в дипломатическия дискурс.

Корпус на изследването

Писменият корпус включва 171 модела на писма и документи, част от официалната кореспонденция между мисии, министерства и дипломатически институции. Тези примери от епистолярни документи ни дават възможност да извлечем най-значимите езикови явления, които да послужат за база при езиковия анализ. Двата основни източника на информация са *Дипломатическата функция* (1989) на Едуардо Хара Ронкати и *Дипломатическата комуникация в международните отношения* (2012) на Мануел Моралес Лама. Проучихме и други престижни дипломатически източници, както и писма и нормативни актове, любезно предоставени ни от Посолството на Кралство Испания в Република България и Министерството на Външните работи на Република България.

Устният корпус, от своя страна, се състои от речи, интервюта и съобщения, публикувани на официалните страници на съответните институции или излъчени по радиото, телевизията и дигиталните медии. Подбрани са и изказвания, достъпни в онлайн платформи и социалните медии, тъй като именно там публичната дипломация се развива със забележителен размах през последните години. Подбраните 52 източника са представителна извадка от изяви на испаноговорещи дипломати и високопоставени

служители на различни форуми, като Организацията на обединените нации, Европейския съюз, Министерства на външните работи, информационни медии, официални уебсайтове, профили на посолствата в социалните мрежи и др.

Структура на дисертационния труд

Пълният текст на дисертационния труд се състои от 226 компютърни страници, съответващи на 312 стандартни страници, и има следната структура: увод, четири глави, заключение, цитирана литература, ексцерпирани източници (с общо 409 цитирани примера) и публикации по темата на дисертацията.

Глава 1 представя теоретико-концептуалната рамка и има за цел да предложи решения на първите три поставени задачи. За изходни позиции са използвани изследванията, проведени в тази научна област, които очертават основните подходи към испанския дипломатически език. Използваните отправни точки позволяват той да се дефинира като функционална разновидност, или функционален стил, който притежава специфични характеристики и своеобразна форма на изразяване, отличаваща го от други сходни езици. Прокарва се разграничение между дипломатическия и политическия език, за да се установят същностните белези на дипломатическия език и да се обоснове интересът към неговото изследване. Във втория раздел на тази глава в две последователни части са описани теоретичните рамки на писмената и устната форма на дипломатическия език. Това разграничаване са налага от необходимостта да се открият формалните характеристики на двете разновидности, които съвпадат по някои аспекти, но се различават по други. Структурата им е представена въз основа на парадигмите, които организират езиково дискурса: функционален стил, жанр, регистър и социални отношения. Чрез посочените компоненти се открояват отличителните черти на всяка от двете разновидности на дипломатическия език. В третия раздел на главата е разгледана учтивостта като социопрагматично явление – основния вектор на дипломатическата комуникация, който регулира социалното равновесие между специалистите в тази област и способства за поддържането на приятелски отношения. Прави се обзор на основните теории за учтивостта, като се разширява перспективата, за да се очертае връзката между универсалните норми на това явление и специфичните канони на дипломатическия език. В последния раздел на главата са представени езиковите инструменти, използвани в съответствие с официалния стил и формалния регистър, които служат както за целите на писмената, така и на устната форма на общуване, като протоколните обръщения, термините и латинските изрази.

Систематизирани са основните термини, използвани от дипломатите, разпределени по сфери, към които принадлежат.

Глава 2 (в изпълнение на задача 4) насочва специално вниманието към убеждаването като ключов процес, направляващ дипломатическата комуникация, и към основните речеви тактики за постигането му. Прави се преглед на класическите постановки от теорията на аргументацията, изведена като дискурсивен феномен от първостепенно значение, чиято цел е с помощта на аргументи да се окаже въздействие върху адресата за постигане на определена цел. Изяснява се тясната връзка между аргументацията и дипломатическата дейност. Разглеждат се и други механизми за убеждаване, като манипулацията и демагогията, като се уточняват начините, по които се прилагат за постигането на съответния резултат. Прокарва се разделителна линия между посочените тактики и се обосновава тяхното значение за дипломатическата комуникация в преследването на една обща цел: да се упражни влияние и да се убеди събеседникът в приемливостта на отстояваната позиция. В тази глава се защитава основната работна хипотеза, че дипломатическата комуникация се осъществява посредством убеждаващата комуникация, която всъщност е квинтесенцията на дипломатическите преговори.

Глава 3 (в съответствие със задача 5 от дисертацията) е посветена на анализа на корпуса на писмената форма на дипломатическата комуникация. Обоснован е подборът на източниците за аналитичното и интерпретативно изследване на нейните особености. Въз основа на проучените данни са представени най-използваните прагмалингвистични и стилистични средства в писмените текстове според честотата на употребата им. Анализът има за цел да се изведат семантико-прагматичните функции на съответните езикови категории в подкрепа на позицията, че изборът на конкретно езиково средство се обуславя от специфичните характеристики на дипломатическия дискурс и прагматичните цели на говорещите.

Глава 4 следва структурата на глава 3, като се фокусира върху анализа на устния дипломатически дискурс (в съответствие със задача 6 от работата). Въз основа на извлечените данни се поставя задачата да се докаже, че поради редица фактори устните изяви на дипломатическите служители се отличават със специфични форми, които не се наблюдават в писмената реч. С цел да бъдат постигнати обективни резултати, устната дипломатическа комуникация е представена в нейните две разновидности: формален регистър и полуформален-неформален регистър. Проведеният анализ позволява да се открият същностните характеристики на устната форма на дипломатическия език в двете

нива на регистъра, да се изложат най-показателните дискурсивни способности и да се определят функциите, които те изпълняват в дискурса.

Дисертацията завършва със заключение, в което се обобщават постигнатите резултати в хода на изследването.

Първа глава

Теоретико-концептуална рамка за описание на дипломатическия език

1.1. Професионалният език на дипломацията

В първия раздел на тази глава е описана функционалната разновидност на езика, обект на изследването, а именно **езикът на дипломацията**. Специалистите единодушно признават съществуването му като език, използван от дипломатите в изпълнение на техните функции, и го определят като *дипломатически стил*, тъй като по своята същност представлява **функционална разновидност**, или **функционален стил**. Той се дефинира като специализиран език, който се отнася до строго определена професионална група и се отличава с яснота, прецизност и елегантност, с оглед на това че на комуникантите се възлага голяма отговорност при предаване на информацията. Х. Ронкати (1989: 140) твърди, че употребата на думите може да предизвика или да преустанови даден конфликт. Следователно от дипломатическия представител се изисква да съблюдава правилната и уместна употреба на езика. Трябва да се посочи, че този език не се различава съществено от общоупотребявания от гледна точка на фонетиката, морфологията и синтаксиса, но притежава някои особености, засягащи предимно семантиката и лексиката.

Дипломатът и университетски преподавател М. Моралес Лама (2012: 16-18) отбелязва, че „дипломацията изпълнява ролята на канал за осъществяване на външната политика и като такъв е изградил устойчиви способности и механизми, чието използване и утвърждаване гарантира ефективността от прилагането му в динамиката на постоянното развитие на самата дипломация“. Авторът изтъква, че основният инструмент, на който може да разчита тази сфера, „е *професионалният език на дипломацията*, доказал своята незаменима полза“. К. Джонсън и М. Хол (2005: 45-46) посочват, че „естественият развой на дипломацията е наложил да се разработи *общ код за комуникация* – език с интерсубективни структури от значения и интерпретация на думи, действия и символи“. Авторите описват дипломацията като *строго ритуализирана и институционализирана* сфера, чиято централна ос е *реципрочността и хармонията в отношенията*. При това смятат, че една от най-отличителните характеристики на съвременния дипломатически език е използването на

стереотипни езикови фрази, както и внимателно подбрани изрази и евфемизми, т.е. съвкупност от повтарящи се думи и словосъчетания (пак там). Напоследък се забелязва тенденция към промяна в този език – от претенциозен той става все по-ясен, директен, дори критичен и достъпен за широката аудитория. Ключов фактор, допринасящ за посочените промени, е силното влияние на новите технологии, използвани в дипломатическата комуникация през последните години.

Библиографският преглед върху изследванията на езика на дипломатията сочи, че повечето автори откриват някои общи отличителни черти, които К. Лареа (2024: 185-186) систематизира по следния начин:

- Представлява подкод, използван от дадена социална група по строго определен начин.
- Свързан е с извънезикови фактори, които са и маркери за идентичност: жестове, облекло и аксесоари, традиции и обичаи.
- Използва лексика, ограничена до определени тематични области, отнасящи се само до международните отношения (напр. двустранни и многостранни отношения, но също и до други сфери – икономика, политика, право, култура и др.).
- Представлява балансирано съчетаване на денотация и конотация.
- Отчита се тенденция към намаляване на употребата на архаични и латински изрази, характерни за тази разновидност на езика в миналото.
- Използване на механизми за убеждаване и въздействие.
- Предпочитане на формули и стандартни фрази с ясно значение, но винаги с елегантен, любезен, изискан и добронамерен тон, целящ да намали до минимум вероятността от конфликти между страните.
- Изискване за проява на интелигентност и такт в официалните и неофициалните отношения между отделните държави.
- Употреба на специализирана терминология.
- Употребата на езика в устната или писмена реч зависи от съответните цели и функции.
- Често липсва еднозначност във връзката означаващо-означаемо; смисълът на думите зависи от употребата им, тъй като се наблюдават случаи на полисемия, синонимия, смекчаване и др.

От посоченото следва, че дипломатическият език притежава своеобразна форма на изразяване, открояваща се с елегантен и изтънчен, но същевременно изчистен и прецизен

изказ, използван съобразно ситуацията и контекста на взаимодействие. Според Лареа (2024: 188) „става въпрос за специална употреба на езика, която има символен и целенасочен характер“. Уместният подбор на официални обръщения и учтиви формули, както и доброто владение на общоприетия дипломатически речник са важни, за да не се допусне да бъде застрашен положителният образ на страните, участващи в комуникацията, и за да се постигнат набелязаните цели. Умелото съчетаване на посочените условия гарантира успешната комуникация и хармонията в международните отношения.

За да проведем по-цялостно и обективно проучване, си поставихме за задача да разгледаме дипломатическия език в неговата *писмена* и *устна форма*. Двете разновидности споделят много общи страни, но същевременно притежават и свои характерни черти. Именно комуникационният канал е една от ключовите променливи, която разграничава спецификите на двете проявления на дипломатическия език.

Като отправна точка се опираме на трите измерения, предложени от М. А. К. Халидей като определящи текста – поле, роля и начин. Неговите теоретични постановки ни служат за методологическа основа при изследването на дипломатическата комуникация. В съответствие със застъпената позиция (Халидей 1982: 43) езикът не е изолирано явление, а винаги е свързан с някакъв сценарий, хора, действия и събития, от които произтича значението на нещата. Езикът функционира в *ситуативен контекст* и следователно да се обясни функционирането на езика, без да се вземе под внимание ситуацията, би било безполезно. Три са факторите, определящи **ситуативния контекст**: събитието, участниците и функциите, които езикът изпълнява. Според автора (пак там, 46) посочените три променливи определят *регистъра*, а той от своя страна позволява да се предвиди текстът, който ще бъде създаден. Тази предопределеност е обвързана с трите ситуативни фактора, които Халидей (пак там, 48) формулира:

- *Поле (съдържание)* – свързва се с институционалната рамка, в която се създава текстът, и насочва към очаквания тип социално действие.

Езикът варира в зависимост от сферата на дейност на говорещия, неговите събеседници и обстоятелствата (пространствено-времевата рамка). Темите, които се третират в сферата на дипломацията, са винаги специфични (политика, икономика, право и др.). Тези условия определят преследваните цели: установяване на канали за комуникация, преговаряне и сключване на споразумения; поддържане на конструктивен диалог и т.н. Посочените условия се отнасят до функционалния стил.

- *Роля (ролеви отношения между участниците)* – отнася се до комуникантите, тяхната идентичност и статус.

Този фактор произтича от междуличностните отношения и препраща към хоризонталните измерения *дистанция/близост* и вертикалните координати *йерархия/солидарност*. В дипломатията отношенията между професионалистите по правило са официални (посланици, консули, държавни глави, министри и др.), което се отразява върху езиковите употреби. Това равнище съответства на езиковия регистър.

- *Начин (канал)*: езикът може да варира в зависимост от избрания канал за предаване на съобщението – *писмен* или *устен*.

Дипломатическата кореспонденция, както подсказва наименованието ѝ, използва предимно писмения канал, тъй като включва обмен на документи. Освен това факторът *начин* се отнася до знаковата организация на текста, иначе казано, до стила.

1.2. Писмена и устна форма на дипломатическия език

Във втория раздел на главата са представени двете форми на дипломатическия език – **писмената** и **устната** – въз основа на четирите основни парадигми: 1) функционален стил; 2) текстови жанрове; 3) езиков регистър; 4) социални отношения между събеседниците.

По отношение на **писмената форма** (1.2.1) първата парадигма на текстовете променливи е стилистично-функционална. Тя съответства на **функционалната разновидност**, или **функционалния стил**, обхващащ социокултурните сфери на комуникация със съответните тематични полета (Вучева 2023: 18). Несъмнено предметът на настоящето изследване отговаря на **официално-деловия стил**. Именно тази разновидност на езика регулира поведението на членовете на дадена социална общност и отношенията между държавите, институциите и гражданите чрез установяване на закони, кодекси, документи, с други думи, изпълнява *директивната функция* на комуникацията (Шишкова 1989: 75). **Дипломатическият функционален стил** е подразновидност на официално-деловия стил с най-висока степен на формалност. Предназначен е да регламентира официалните отношения между държавите и се използва в нормативни документи в сферата на законодателството, дипломатията и администрацията. Представява функционална разновидност на езика, която *се ситуира в граничната зона между диастратичната и диафазичната вариативност*. Отличава се със социална устойчивост и непроменливо семантично ядро от стандартизирани изрази. Еднородният характер на езиковите средства се обуславя от обективността, която изисква дипломатическият текст. Тази езикова разновидност се отъждествява с жанровете на международната документация (конвенции,

споразумения, договори, ноти, съобщения и др.), характеризиращи се с официалност, яснота и прецизност.

Поради високата степен на формалност дипломатическата практика предпочита писмената форма за удостоверяване на официалната дейност на мисиите и за уреждане на комуникацията между държавите. Това е обичайният начин, възприет в хода на историята, въпреки че в днешни дни се забелязва все по-изразена тенденция да се прибегва до устната комуникация (речи, конференции, послания и т.н.). Използваният език и при двете форми следва да е издържан, обработен и елегантен. Но именно писмената форма на комуникация се откроява със строга формалност, съобразена с установените стандартни правила.

Втората парадигма, в която е поставена комуникативната цел според функционалния стил, е **структурната**, или **жанрова разновидност** (Вучева 2023: 18). М. Бахтин (1982: 248-293) определя дипломатическия дискурс като вторичен дискурсивен жанр, използван в международен мащаб, който има две страни, неразривно свързани помежду си: тема и форма. Езикът на дипломатията притежава собствени и разпознаваеми професионални жанрове, като *вербална нота*, *акредитивни писма*, *меморандум*, *ултиматум* и др., които определят контурите на този функционален стил. Посочените жанрове имат регламентирана структура и семантика и се използват в комуникацията на най-високо ниво от професионалната колегия на дипломатите. Изградени са по строго определен модел, отличават се с ритуални фрази, наложени от традицията и международните обичаи, и са подчинени на нормативните изисквания, чието стриктно спазване е задължително. Най-общото наименование на дипломатическата комуникация е *дипломатическа кореспонденция* – система от средства за осъществяване на външнополитическата дейност на държавата чрез дипломатически мисии. Текстовете на дипломатическата кореспонденция се характеризират с прецизно обработване на текста, яснота, спазване на правописните норми, коректно използване на официални обръщения, формули за учтивост, термини и други дипломатически изрази.

Следва да се отбележи, че съществува тясна връзка между жанр и регистър като два аспекта, свързващи социалната дейност и езика. Това се дължи на факта, че основните функции, изпълнявани от дискурсивните жанрове, не може да бъдат анализирани, без да се обвържат с техния специфичен контекст. Следвайки тази логика, на трето място, се разглежда парадигмата на **модалната разновидност**, или **регистъра**, отнасящ се до езиковите разновидности, в които се представя съответният жанр (Вучева 2023: 19). Дипломатическият функционален стил притежава всички характеристики да бъде

разположен в рамките на формалния регистър, отличаващ се с тържественост и ритуалност. Ситуациите, в които се разгръща дипломатическият дискурс, са уважителни, протоколни, изискващи по-голяма официалност и висок регистър. Това се отнася както за писмената, така и за устната комуникация, тъй като и две форми се регулират от стандартен код и ритуални норми на общуване, които не допускат отклонения. С други думи, професионалният език на дипломатията по своята същност е ритуален и конвенционален.

Четвъртото стъпало на комуникативната дейност е свързано с **отношенията между събеседниците**, чието зачитане е от особено значение в дипломатията. В тази сфера на дейност съществуват изградени йерархични отношения и строго професионален етикет, който не допуска да се омаловажава деловият и официален тон на общуване. Интерсубективната функция, т.е. използването на езика за междуличностно взаимодействие е свързана със социалната, експресивната и конативната функция на езика. Тя се обуславя от фактора *роля* на Халидей и се отнася до междуличностните социални отношения, статуса, ролята на участниците, техните намерения и нагласи. В дипломатията личностното взаимодействие и разбирателство са ключът към успешната комуникация. Взаимоотношенията в тази професионална група са относително хомогенни (въпреки заеманите различните постове). Комуникацията може да бъде ограничена само до членовете на групата (в писмената кореспонденция). При устната дипломатия събеседникът може да заема същия пост, но и да бъде различен адресат – лице с по-висок или по-нисък ранг, или включително група лица от други сфери (на конференции, дебати), а в много случаи адресатът е цялото общество (съобщения от кралския двор, от президенти към гражданите и т.н.). Правилното използване на **официални обръщения и почетни титли** е една от основните речеви техники в дипломатията, която отразява социалните отношения между участниците. Дипломатическият дискурс се откроява сред останалите видове дискурс с **езиковата учтивост**, призвана да хармонизира взаимодействието между събеседниците. Позициите може да бъдат сходни или да се разминават, но предвид строго формализирания контекст се подхожда с голяма степен на осъзнатост и самоконтрол при избора на езикови средства (използване на подходящ език). През целия процес на комуникация събеседниците трябва да проявяват почтително отношение и да се придържат към протокола. Редът в йерархията и спазването му гарантират благоприятни междудържавни отношения и добра координация на всички публични или частни дейности от формално естество. Неспазването на реда може да доведе до недоразумения или конфронтации по време на тържествени събития. Протоколът в международните отношения, в качеството си на *комуникативен код*

(Суелдо и Греблиускиене 2011: 77), ситуира в много строги граници официалната дипломатическа комуникация, в пълно съответствие с формалния регистър на езика.

Различните аспекти на писмената дипломатическа комуникация може да се обобщят, като се вземат предвид: 1) обстоятелствата и институционалната среда, в която се осъществява; 2) темите, които разглежда и конкретните цели, които преследва (тя е изцяло интенционална реч); 3) жанровете, чрез които се изразява вербално; 4) формализираният регистър; 5) междуличностните отношения на участниците, разположени по координатите дистанция/близост и йерархия/солидарност през целия процес на професионална комуникация; 6) стилът – последното звено в езиковата дейност, свързано с начина на осъществяване на комуникативните стратегии в рамките на конвенционалните предписания.

Въз основа на гореизложеното можем да обобщим, че дипломатическият език е *подразновидност на официално-деловия стил*, отличаваща се с *високо формален регистър*. Реализира се в рамките на една и съща професионална сфера, в *строго професионален контекст*, с *йерархични отношения между събеседниците*. Тези отношения се осъществяват посредством *дипломатически средства*, каквито са жанровете на писмената дипломатическа комуникация.

В таблицата по-долу са представени *основните характеристики на писмения дипломатически език* от гледна точка на функционален стил, контекст, комуникативни цели, дискурсивни жанрове, регистър, междуличностни отношения и стил:

ПИСМЕНИЯТ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ЕЗИК

Функционален стил	Контекст	Комунікативни цели	Дискурсивни жанрове	Регистър	Междоличностни отношения	Стил
подразновидност на официално-деловия стил; стандартизиран и протоколен	строго професионален и формален между дипломатически представители и висши държавни служители	защита на националните интереси; установяване на отношения; водене на преговори; убеждаване и т.н.	Кореспонденция: <u>С приемащата държава</u> Лична нота, Вербална нота, Меморандум, Паметна записка, Ултиматум, Комюнике, Не-документ (Нонпейпър)	строго официален и ритуален	професионални, йерархични и уважителни	предписателен характер в съответствие със стереотипния регистър
			<u>Между акредитиращата държава и дипломатическите представителства в чужбина</u> Доклад, Заявление, Съобщение, Циркулярно писмо, Електронно съобщение <u>Между държавни ръководители:</u>			

За да очертаем **устната форма** на дипломатическия език (1.2.2), изхождаме от позицията на Вила и Сантасусана (2005: 26), че „писмената и устната реч са взаимосвързани в комуникативни ситуации от смесен тип, в които се създават текстове, съдържащи повече или по-малко белези от едната и от другата форма“. Като *продукт* (Халидей 1989: 51), писменият текст се нуждае от устойчива структура, стриктно придържаща се към кохерентността на отделните компоненти, докато говоримият език е по-динамичен, поради което се разглежда като *процес*. Устният текст също следва определена логическа последователност, но същевременно е подложен на повече интерпретации с присъщите му невербален език, интонация, ритъм, тон на речта, словоред, визуален контакт, изразителност, както и други специфични средства, които липсват при писменото изразяване.

Устната комуникация в сферата на дипломацията се характеризира с това, че в повечето случаи е предварително подготвена и написана; засяга специализирани теми от международния дневен ред; обикновено е в монологична и официална форма; стреми се към обективност и се предава по акустичния канал в едно и също време и пространство. Въпреки това фактът, че официалните текстове се представят в устна форма, предполага да са по-адаптивни към ситуацията, за да може да се поясни, подсили, преформулира или коригира информацията в случай на реакция или въпрос, изискващ уточнение.

Използването на устния канал се отнася към фактора *начин* на Халидей и зависи от поставената цел, текущата ситуация и политическата конюнктура. Устната реч предлага редица предимства в комуникацията. Физическата близост позволява да се въздейства пряко върху адресата, да се разчита на незабавен отговор или реакция, да се нагоди изказът и да се контролира контекстът така, че предаденото съобщение да бъде интерпретирано правилно. И не на последно място, устният дискурс позволява да се използва цялата палитра от речеви тактики, за да построи добре структурирана аргументация, целяща да приобщи слушателя към заявената позиция. Това е точката, която обединява устния и писмения текст – посланието да се състави и предаде по красноречив и ефективен начин, за да убеди събеседника и да се защитят националните интереси. И в двете форми на комуникация се съблюдават правилата на протокола и учтивостта, въпреки че влиянието на новите технологии се отразява дори и на дипломатическия език. Стремешт към взаимодействие с международната общност и с гражданите, както и актуалните световни събития (конфликти, войни, епидемии и др.) обуславят тенденцията новото лице на дипломацията да се проявява все повече в дигиталните платформи в търсене на незабавно въздействие. Тази форма на

изразяване се отличава с динамичен, персонализиран и експресивен стил, тъй като целта е да се привлече вниманието на обществеността.

Четири езикови парадигми, зададени при изследването на писмената форма на дипломатически език (функционален стил, дискурсивни жанрове, езиков регистър и социални отношения), остават до голяма степен валидни и по отношение на устната реч с изключение на жанровете, тъй като често пъти не се съблюдават строгите протоколни предписания. За разлика от писмената реч, тя не се отличава с толкова високо ниво на официалност и няма бюрократичен характер. Статичният и дистанциран стил на документите е заменен с **по-свободен стил**, обогатен понякога с оттенъците, присъщи на ежедневната реч. При все това устната комуникация се придържа към един изискан и учтив изказ, макар понякога правилата да не се следват така стриктно, както в деловата кореспонденция, което прави текстовете по-естествени и въздействащи.

Дипломатическият функционален стил се ситуира в полето на формалния и ритуален регистър в съответствие с изискванията на конвенционалните норми. Въпреки това обаче, при някои публични изяви, например в изказвания пред медиите, не се съблюдава тържественият и официален тон, присъщ на писмения език. Трите ситуативни фактора, формулирани от Халидей (1982: 46), определят по аналогичен начин *рамката* (обстоятелствата), в която се реализира устната комуникация и *междупличностните отношения* (според степента на йерархия), като в този случай взаимодействието се осъществява чрез *устния канал за комуникация*. Възможните промени в ситуациите на вербално общуване неизбежно се отразяват върху **регистъра**, който може да варира от високо формален до полуформален и по-свободен. И тук, както и при писмената форма, постоянно се съблюдава статусът на **междупличностните отношения**, тъй като те са строго йерархични. В дипломатическото общуване задължително условие е да се зачита събеседникът и да се подхожда към него с необходимото уважително отношение, за да се запази положителният му образ, да се спечели доверието му и да се покаже близост и почтителност (*положителна учтивост*); същото се очаква и от отсрещната страна. Принципът на реципрочност в отношенията е валиден за всички дипломатически изяви, в писмена или устна форма, тъй като гарантира взаимно разбирателство и социална хармония.

Основният разграничителен елемент между двете форми на комуникация е **жанрът**. За разлика от писмената дипломатия, устната не притежава свои собствени жанрове. Жанровете на устния формален дискурс може да принадлежат и към други професионални или академични области. Устните прояви зависят от комуникативната ситуация, в това

число и от използваните канали за комуникация и може да включват: *срещи между партньори, речи и изявления*, произнесени на международни конференции, *кръгли маси*, на които се провеждат *дебати и преговори, журналистически интервюта и послания* към обществеността, излъчени по телевизия, радио, дигитални медии или публикувани на официалните страници и в социалните мрежи на посолствата и други дипломатически и държавни служби. Жанровете на устната дипломатическа комуникация показват различия по отношение на регистъра, като характеристиките им може да бъдат разпределени главно в две основни равнища: *формално* и *полуформално-неформално*. Смятаме, че колкото повече ораторът се доближава до гражданите чрез медиите, толкова повече неговата устна изява ще се отдалечава от формалния регистър. Следва да се отбележи, че институционалният характер на устния дискурс го поставя в *граничната зона между устна и писмена реч*. Устните речи се адаптират към комуникативната ситуация, контекста и събеседника и допускат по-голяма степен на гъвкавост.

В обобщение, устната комуникация е един от ключовите компоненти на дипломатията, тъй като представлява личен и пряк начин да се достигне до адресата и да се спечели неговата подкрепа по отношение на изложената теза. Подобно на писмената форма, тя се разполага в рамките на протоколния стил и формалния регистър, като зачита йерархичните отношения и нормите на учтивост, но в някои случаи и поради различни причини може да варира от гледна точка на регистъра и да се отклонява от нормативните стандарти.

В таблицата по-долу се обобщават характерните черти на устната дипломатическа комуникация по регистри в зависимост от степента на формалност на ситуацията на вербално общуване:

ВИДОВЕ РЕГИСТРИ СПОРЕД СТЕПЕНТА НА ФОРМАЛНОСТ	
формален	полуформален-неформален
<ul style="list-style-type: none"> • формален, висок, ритуален • обикновено в монологична форма • по-голямо дистанциране от аудиторията • прецизно планиране • стриктно придържане към протокола • устойчива и стереотипна структура 	<ul style="list-style-type: none"> • по-ниска степен на формалност • монологична или диалогична форма • по-голямо взаимодействие между говорещ и слушащ • предварително планиране с възможност за импровизация и динамичност • отдалечаване от протокола • по-свободна структура

<ul style="list-style-type: none"> • спазване на езиковите норми • много внимателно подбран език • по-голяма близост до писмения език 	<ul style="list-style-type: none"> • по-свободен стил • наличие на емфатични елементи • по-голямо емоционално въздействие • значително използване на невербален език
--	--

1.3. Езиковата учтивост в дипломатическата комуникация

В третия раздел на главата е представена **езиковата учтивост** като основно социопрагматично явление, което допринася за хармоничното взаимодействие между професионалистите в сферата на международните отношения, позволява да се изгради доверие и взаимно уважение и да се поддържа успешна комуникация. Прегледът на основните концепции в теорията за учтивостта дава възможност тя да се разгледа в една по-широка перспектива, за да се изтъкне значението ѝ в сферата на дипломатията, където стремежът е да се запази публичният образ на събеседниците.

Позоваваме се на приносите в изследването на учтивостта на Р. Лейкъф (1973), която описва характеристиките ѝ от прагматична гледна точка въз основа на постулатите на П. Грайс (1975) и „принципа на сътрудничеството“ като постигане на съгласие въпреки различията. Именно този принцип дефинира задачата на дипломатическите служители, отговорни да водят междудържавните преговори от името на държавата, която представляват, като си сътрудничат с партньорите за постигане на желаните цели. Принципът на сътрудничество е в пряка връзка с шестте „максими за учтивост“, въведени от Дж. Лийч (1983): *такт, великодушие, одобрение, скромност, съгласие и симпатия*. Посочените норми засилват ползите, симпатията и зачитането в интерес на адресата, като същевременно минимизират активите на адресанта, което спомага за разбирателството между страните, установяването на социално равновесие и постигането на единомислие в позициите.

За целите на дисертацията особено показателни са двете основни правила, предложени от Лейкъф, от които трябва да се ръководят комуникантите: **Бъди ясен!** и **Бъди учтив!** (основен принцип в дипломатията). Друго важно изходно положение, което ни служи за теоретична основа, са приносите на П. Браун и С. Левинсън (1987). Централен елемент в тяхната теория е **образът** (*face*), понятие, считано за основополагащо в разработките върху учтивостта както в писмената, така и в устната комуникация. Въз основа на изложените концепции, можем да твърдим, че в дипломатическата дейност преобладава **положителната учтивост**, която се стреми да пази публичната представа за страните в диалога, търси сближаване на позициите и способства за постигане на желаното съгласие.

Въз основа на концепциите, разработени от водещите лингвисти, изследвали учтивостта, са представени основните отличителни черти на това явление в межкултурен и дискурсивен план: като *социален образ* в универсален план; като *различен начин на изразяване в отделните културни общности*; като *групов образ*; като *кодифицирана или интерпретирана езикова проява*; като *интерактивно средство*, спомагащо за благоприятното възприемане на посланието.

Установените теоретични модели може да бъдат използвани при анализа на проявите на учтивост в дипломатическата сфера. **Ролята на международната учтивост** е неразривно свързана с универсалните норми на учтивостта и специфичните правила на дипломатическия език в името на една обща цел – запазване на социалния образ и постигане на взаимно разбирателство. Тази взаимовръзка затвърждава отстояваната теза, че учтивостта е **основна ос и отличителна черта на дипломацията**, тъй като осигурява комуникация, основана на уважение и реципрочност в общуването. Изследваната професионална област е попрището, на което това комуникативно явление се разгръща най-пълно и експлицитно във всичките си форми и измерения – учтивостта като ***речева тактика***, която разполага със свои формални средства в писмения и устния език. Професионалната учтивост е проява на социална адекватност в съответствие с културните норми и едновременно с това е регулаторен механизъм в професионалната комуникация.

Представените теоретични концепции позволяват учтивостта в дипломацията да се определи като предимно *положителна* в търсене на сближаване и съгласие; *кодифицирана*, поради спазване на конвенционалните норми, присъщи на високия формален регистър; *протоколна* с оглед на йерархичните отношения, установени между събеседниците; *рутинна* в съответствие с професионалната практика; и *специфична*, поради затворената сфера, в която се прилага. Голяма част от използваните от дипломатите езикови механизми са подчинени на кодифицираната учтивост. Този факт затвърждава тезата за взаимовръзката между *универсалните норми на учтивост и специфичните норми на дипломатическия език*, определян като учтив и конвенционален.

Едни от основните речеви техники за изразяване на учтивост, присъщи на езика, използван в международните отношения, са *официалните дипломатически обръщения*, *латинските изрази*, *механизмите за усилване или смекчаване на ефекта от посланието*, *употребата на първо лице множествено число*, *пасивните конструкции*, *евфемизмите* и др.

1.4. Общи характеристики между писмената и устната форма на дипломатическия език

В последния раздел на първа глава са посочени основните езикови инструменти, които се използват както за целите на писмената разновидност на езика, така и на устната:

- **почетни титли и обръщения** – отличителен белег на официалните и йерархични отношения в дипломатическата кариера;
- **термини** – подходящият им избор показва добра подготовка и познания по темата, което спомага за изграждане на доверие между събеседниците;
- **латински изрази** – придават подчертана ерудираност и елегантност на изказването, поради което присъстват в писмени и устни текстове от най-висок регистър, а така също може да функционират като косвени механизми за убеждаване;
- **чужди думи** – употребата им спомага за уточняване на информацията или за разнообразяване на изказа и привличане вниманието на адресата.

1.5. Обобщение

Основните заключения от тази глава може да се обобщят в няколко пункта:

1. В първия раздел е описан дипломатическият език като функционална разновидност, или функционален стил, отличаващ се със своеобразни характеристики. Той използва съответните механизми за постигане на специфичните комуникативни цели в тази сфера на общуване. Потвърждава се тезата, че това е специализиран език, присъщ на съответната професионална област, в която изпълнява определени прагматични функции.

2. Вторият раздел, организиран в две части, очертава двете форми на реализация на дипломатическия език: писмената и устната. Основните парадигми, структуриращи речевите прояви в дипломатическата комуникация, са: *функционален стил, дискурсивни жанрове, езикови регистри и социални отношения* между събеседниците.

а) По отношение на писмената форма се обосновава тезата, че дипломатическият език е подразновидност на официално-деловия и протоколен стил, характеризиращ се с високо формален регистър, съобразен с конвенционалните норми. В този ритуализиран контекст междуличностните отношения са подчинени на строга йерархия, присъща на дипломатическата професия. За писмените дискурсивните жанрове се изисква стриктно спазване на общите правила, установени в международната традиция на дипломатията.

б) При устната реч се прави уточнението, че основните парадигми – функционален стил, регистър и социални отношения – запазват до голяма степен периметъра си на действие. Приемаме обаче, че поради динамичния характер на устните изяви, те може да варират и да

се отклоняват от строго формалните изисквания. Поддържа се тезата, че основният фактор, оказващ влияние върху промените в регистъра, е изменчивостта на комуникативната ситуация, т.е. формалният, полуформалният или неформалният характер на конкретната ситуация на диалогично взаимодействие (форуми на високо равнище, кръгли маси, интервюта, дигитални платформи и т.н.).

3. В третия раздел е представена учтивостта като ключово социопрагматично явление, което регулира и укрепва социалната хармония сред работещите в сферата на международните отношения. Очертани са основните теоретични възгледи в теорията за учтивостта, за да се открие нейната роля и значимост в силно ритуализираната дипломатическа дейност, съобразена с протокола и положителния образ, към който се стремят събеседниците. Обосновава се тясната връзка между универсалните принципи на учтивостта и нормите, характерни за дипломатическия език, които са подчинени на общата цел да се защити имиджът и да се постигне взаимно разбирателство.

4. На четвърто място са посочени езиковите инструменти, които се използват както за целите на писмената, така и на устната реч: протоколни обръщения, термини, латински изрази и чужди думи.

а) Употребата на почетни титли и обръщения произтича от йерархичните отношения в дипломатическата професия и спазването им е израз на социална адекватност и зачитане на правилата за учтивост – задължително условие за постигане на целите на дипломацията.

б) Правилното боравене с терминологията е показател за професионализъм, компетентност и широк мироглед – ключови качества в професията, които гарантират успешната комуникация. Поради разнообразието от професионални сфери, свързани с дипломацията, в синтезиран вид са представени основните термини от съответните области.

в) Употребата на латински изрази съответства на официалния и висок регистър на дипломатическата комуникация, но същевременно се формулира и хипотезата, че те може да функционират като скрити механизми за убеждаване.

г) Употребата на чужди думи се разглежда преди всичко като средство за опростяване или разнообразяване на изказа.

Втора глава

Убеждаването – основна цел на дипломатическата комуникация

2.1. Аргументацията като основен механизъм на убеждаването

Във втора глава са разгледани основните теоретични постановки и аргументативни техники, разработени от теорията на аргументацията, за да се подчертае значимостта на това социопрагматично явление и да се докаже, че то е ключов фактор за успеха на дипломатическата комуникация. Умението да се представят аргументи по убедителен и ефективен начин обхваща широк спектър от механизми, посредством които се цели постигането на единомислие сред международните субекти на дипломатическата сцена. Въз основа на проучените класически постулати са формулирани следните възлови характеристики:

- Аргументацията има за цел *да приобщи адресата* чрез *взаимодействие между адресант и адресат*: Х. Перелман и Л. Олбрехт-Титека (1970) и Х. Перелман (1997), Ф. Х. ван Емерен и Р. Гротендорст (1992, 2004), Ф. Х. ван Емерен (2012, 2019), Д. Уолтън (2009), П. Шародо (2007), К. Фуентес Родригес и Е. Алкайде Лара (2002) и др.

- Аргументацията предоставя *рационални и практически доводи, приведени с помощта на аргументи* (Х. Перелман 1997, С Тулмин 2003, Д. Уолтън 2009), които водят до извеждане на определено заключение (Т. А. ван Дейк 1992, Ж. К. Анскомбр и О. Дюкро 1994, Ф. Х. ван Емерен и Р. Гротендорст 1992, 2004, Ф. Х. ван Емерен 2012, 2019, А. Уестън 2006).

- Аргументацията е *неразривно свързана с полемиката* (при разногласия между страните) и служи за разрешаване на конфликти: Х. Перелман и Л. Олбрехт-Титека (1970) и Х. Перелман (1997), Ф. Х. ван Емерен и Р. Гротендорст (1992, 2004), Ф. Х. ван Емерен (2012, 2019), Д. Уолтън (2009), Ж. Мьошлер (1985), А. Тимофеев (2005) и др.

- Аргументацията е *средство за убеждаване*, свързано с приемане на аргументите: Ж. К. Анскомбр и О. Дюкро (1994), Ф. Х. ван Емерен (2012, 2019), П. Шародо (2007), К. Фуентес Родригес и Е. Алкайде Лара (2002), А. Алексеев (1991), К. Плантен (1998, 2015) и др.

При изучаването на аргументацията голяма част от изследователите се обединяват около становището, че крайната цел на това явление е убеждаването, т.е. да се приобщи адресатът и да се *упражни влияние* върху него в името на определена цел чрез използване на подходящи средства. Тя цели не само да повлияе на събеседника да се съгласи с дадено

заклучение, но и да го подбуди да възприеме определени нагласи или поведение. Този процес стъпва на взаимодействието, при което говорещият използва реални доводи и стабилни аргументи, за да насочи събеседника към конкретно гледище, с цел да го убеди в достоверността на защитаваната позиция. Опирайки се на класификацията, предложена от Уестън (2006), сме извели основните типове аргументи, изградени от предпоставки и заключение, приложими в аргументацията при водене на дипломатически преговори: *аргумент на авторитета; аргумент на примера; аргумент по аналогия; аргумент за причина; дедуктивен аргумент* и др.

2.2. Аргументацията за целите на дипломатическата комуникация

След систематизирането на основните възгледи в теорията на аргументацията, се поставя проблемът за връзката ѝ с обекта на анализ, дипломатическия език, с презумпцията, че убеждаващото въздействие е ключов фактор в този дискурс. От тази позиция се очертават основните характеристики на аргументацията, приложими в дипломатическата сфера:

1) Дипломатическите преговори се осъществяват чрез диалог посредством писмена кореспонденция и чрез преговори, дебати и други форуми за дискусия в устна форма. Следователно те се основават на **взаимодействието между адресант и един или повече адресата**.

2) Целта на дипломатическия дискурс е да **приобщи събеседника**, за да го насочи към защитаваната теза. В дипломатията аргументацията е свързана със **социалната практика**, основана на реципрочни отношения и постоянно взаимодействие между дипломатите.

3) Аргументативната линия на дипломатическия дискурс следва установени модели: изхожда се от **предпоставки**, привеждат се достоверни и солидни **аргументи** в подкрепа на **тезата**, като крайната цел е да се стигне до **заклучение**, обосноваващо отстояваните позиции, а оттам и националния интерес.

4) Поради пресичането на интереси, неизбежен аспект в дипломатическата комуникация е **полемиката** (опровергаване или възразяване). Следователно аргументацията служи за разрешаване на потенциални спорове, съгласуване на държавни интереси и сближаване на позиции.

5) По своята същност дипломатическият език е **целенасочен**, затова основната и крайна цел по време на целия комуникативен процес е да се **въздейства убедително** върху преговарящата страна, да се накара да приеме определено решение, като същевременно се спазват принципите на сътрудничество, учтивост и доверие.

Гореизложеното безспорно доказва, че *аргументацията служи за убеждаване*. Тя е неговата основна техника, която използва широк набор от способности за постигане на тази цел.

2.3. Възможностите на манипулацията за упражняване на влияние

В случай, че силата на аргументацията се окаже недостатъчна, се търсят други прийоми, за да се достигне до адресата, с цел той да се съгласи с позициите, заявени в дискурса. Това може да бъдат различни механизми, като например нюансиране на данни, ловко прикриване на определени факти или дори изкривяване на информацията.

Двете алтернативни на аргументацията речеви тактики, които се използват за убеждаване, са **манипулацията** и **демагогията**. Те разполагат със свои средства за постигане на очаквания ефект. Представени са различните гледни точки относно посочените дискурсивни явления: от една страна, в посока на негативните им последици, и от друга, в подкрепа на възможността за положително въздействие. Защишава се позицията, че манипулацията е друга форма на убеждаване, позиционирана на границата между възможностите на аргументацията и стремежа да се насочи дискурсът в желаната от комуникатора посока. Посочва се, че *манипулацията служи на хората да убеждават* по същия начин, както и аргументацията, но двете дискурсивни тактики използват различни инструменти. Формулираната хипотеза е до голяма степен валидна за речта на дипломатите, които умеят по-добре от други професионалисти да боравят майсторски с думите, за да убедят срещнатата страна. Този ритуален и протоколен език всъщност притежава известна доза манипулативност. Цялата дипломатическа комуникация се базира на аргументацията и взаимодействието. В случаите, когато явните аргументи не дават резултат или са недостатъчни, се прибегва, макар и прикрито, до различни форми на убеждаване – *фалации, демагогия, популизъм* и други манипулативни похвати.

Съществуват различни теории и възгледи по отношение на манипулацията и различните ѝ форми, с фокус върху позитивните и негативните ѝ страни, което доказва, че нейната динамична и сложна природа буди интереса на учените и отваря широко поле за размисъл. Така например, по думите на философа Х. А. Ибанес Мартин (1974: 210) манипулацията „не трябва да се определя като порочна практика, а като друга форма, друг опит да се стимулира взимането на решение, промяна на съзнанието, но без да се оказва натиск“, което често се случва на несъзнателно или подсъзнателно ниво и „ако използваните средства са добри, няма нищо осъдително в този опит“. В същата посока българският учен Ч. Христов (2008: 167-168) твърди, че „манипулацията търси ефективността в комуникацията“ и безспорно е неделима част от убеждаването. В изследването си той подчертава, че манипулативните

техники се осъществяват по *периферен път* посредством *периферни техники за убеждаване* (пак там, 154), като например стереотипи, аналогии, асоциации, повторения, емоционални ефекти и др. А. Аконова (2013: 78-82) отбелязва, че най-ефективната форма на манипулация е „кооперативното актуализиране“, основано на желанието да се предизвика симпатия у слушателя. Във връзка с настоящето изследване, смятаме, че именно посочената форма на манипулация е напълно приложима в контекста на дипломацията, където се търси съгласие чрез сътрудничество и учтивост.

Някои учени осъждат тази речева тактика, определяйки я като: „двойна игра“ (Бизюков 2016: 157-161); „скрито убеждаване“ чрез „фалшива реалност“ (Ковешникова 2014: 388); „начин да се промени мисленето и волята, за да се подчинят на преследваните цели“ (Лопес Кинтас 2001: 11); злоупотреба с власт (ван Дейк 2006: 49) и т.н. Лопес Кинтас (2001: 13) посочва, че „този, който желае да манипулира, избира бързия път на манипулацията, за да не остави време на хората да размишляват върху темите, като във всеки момент изтъква, това което е в интерес на целите му“, и добавя, че манипулацията е „интелектуално жонглиране“.

Въз основа на проучените разработки, отстояваме позицията, че *манипулацията, подобно на аргументацията, служи на убеждаването* – водещата цел в дипломацията. Следва да се отбележи, че в този професионален език намеренията по правило се заявяват ясно и недвусмислено. Въпреки това, в определени моменти се долавят манипулативни нюанси. Дигиталните канали са се превърнали в оръжие на дипломатите. Именно там се разгръщат подобни дискурсивни практики и дори висши служители от областта на външната политика се ръководят понякога от максимата „Целта оправдава средствата“. Дипломатите са добри оратори, те умеят да боравят с езика – да намерят точната дума, да премълчат или да изтъкнат факти и аргументи, да използват реторични фигури, да се изразяват завоалирано, ако това е необходимо. В случаите, когато се долови известна доза манипулация, обикновено тя е *фина, не толкова активна и не подправя данни, нито злоупотребява със събеседника*. Българският езиковед С. Димитрова (2009: 202) нарича това своеобразна „реконструкция на информацията“ в текста, така че намерението на говорещия да остане недоловимо. Следователно тези игри невинаги трябва да се тълкуват като злонамерени. Разбира се, този, който ги прилага, се стреми да извлече полза за себе си, но ако подхожда по правилния начин, може да постигне целите си, без да навреди на другите. Тъй като езикът на дипломацията е подчертано целенасочен, манипулативните похвати не

са му чужди. Ако те са правилно дозирани и не нарушават етичния кодекс, не би следвало да се определят като зловредни, а по-скоро като още една стъпка към убеждаването.

Основните манипулативни механизми, представени във втора глава, са **фалациите** и **демагогията**. Една от най-ранните форми на манипулация с дълга история са **фалациите** (логически заблуди), разглеждани от много автори като нарушаване на правилата за водене на дискусия, тъй като отклоняват или провокират събеседника по едностранчив и нечестен начин. В корпуса, предимно в устната дипломатия в социалните медии, се забелязват някои случаи на фалации (*argumentum ad hominem; argumentum ad ignorantiam; argumentum ad verecundiam; argumentum ad nauseam* и др.), при които се наблюдава отклонение от етичните и езикови норми. Друга манипулативна техника, присъща на политическия дискурс още от древността и насочена да печели симпатията и одобрението на хората, за да задоволи лични интереси, е **демагогията**. Редица автори се обединяват около позицията, че *манипулацията стои в основата както на демагогията, така и на популизма*, новата политическа тенденция, произтичаща от демагогията (Дурев 2017, Проданов 2017), а и на *пропагандата*. Ораторите прибегват до демагогия, водени от стремежа да се доближат до масите, да станат съпричастни с проблемите им, особено във времена на криза, когато хората са най-податливи на емоции. За разлика от останалите манипулативни механизми, тя включва дългосрочни цели, тъй като се стреми да привлече публиката и да упражни контрол върху нея, за да се извлекат трайни ползи. В резултат на това демагогията и по-специално *езиковата демагогия* е един от прагматичните механизми на убеждаващата комуникация. По думите на Димитрова (2021: 17) в демагогията „се преплитат истинни и неистинни съобщения, при това в тази словесна плетеница преобладават най-често истинните съобщения“ (това я различава от езиковата лъжа), но демагогията „не трябва да се оценява еднозначно по скалата *добро-лошо*“, дори в някои сфери, като в дипломатическите преговори, „може да бъде полезна“ (Димитрова 1999: 5). Разнообразието от функции, една от които с положителен знак, отрежда на това прагматично явление важно място в социалните отношения, тъй като целта му е да въздейства косвено и прикрито, така че у адресата да се създаде илюзия, че взима решения по собствена воля.

Други **манипулативни техники**, изложени в дисертацията, са т.нар. *думи-талисман* (Лопес Кинтас 2001: 16), *многократната употреба на престижни и изискани думи, прекомерното количество данни, думите с преносно значение, отклоняването на вниманието, използването на емоционални ефекти в речта*, (Мадисън 2020: 76), *реконструкцията на изречения, използването на емпатичен език*, когато говорещият цели

да приобщи адресата (Димитрова 2009: 200-215), *реторичните фигури* и по-специално *метафората* (Димитрова 2009, Ковешникова 2014), *пресупозициите* (Ковешникова 2014), *евфемизмите* (Родригес Гонсалес 1988: 154) и др.

2.4. Аргументацията и манипулацията като две тактики за убеждаване

Въз основа на изложеното в тази глава защитаваме тезата, че **аргументацията и манипулацията са два начина на въздействие в определена посока**: единият – *пряк* и *експлицитен* в съответствие с нормите и принципите на дискурсивното сътрудничество; другият – *косвен* и *имплицитен*, чрез по-прикрити дискурсивни средства, но все в посока на убеждаващата комуникация.

2.5. Убеждаващата комуникация – основна цел в дипломатическите преговори

Следвайки логиката на изложението, **убеждаващата комуникация е изведена като основна цел в дипломатическите преговори**. Според единодушното мнение на специалистите, за да се постигнат набеязаните цели, освен стремежа към учтивост и положителен образ, от особено значение е да се владее изкуството на убеждаването. То цели да приобщи адресата, да привлече интереса му, дори да го омае, за да осигури подкрепата му, т.е. речта да се организира по такъв начин, че да бъде силна и въздействаща. Колкото и да се придържа към протокола, дипломатическият език не е лишен от демагогски, популистки и емоционални оттенъци. Основна характеристика на този професионален език е *финесът* и *находчивостта*. Дори и да съдържа манипулативни елементи, те обикновено са прикрити и почти недоловими. Ефективността на убеждаващата комуникация в дипломатическите преговори зависи от следните фактори: 1) контекст; 2) комуникационен канал; 3) отношения между събеседниците според ранга им; 4) намерения; 5) компетентност на комуникантите, техниките, които ще приложат в речевите си изяви и въздействието, което ще окажат върху адресата, тъй като в зависимост от реципиента аргументативните механизми и взаимодействието може да се изменят. По правило дипломатите се стремят към открити и солидарни отношения, за да спечелят доверието на своя партньор и да го убедят в защитаваната позиция. Новите реалности и дигитализацията на тази професия обаче водят до някои промени в изказа им. Колкото повече дипломатията се отдалечава от кабинетите и излиза на политическата сцена или в електронните медии, толкова по-дързък, тенденциозен и дори манипулативен става езикът ѝ. В този смисъл ключовото умение, което би следвало да притежава един дипломат, е да знае как да подхожда адекватно при конфликтни ситуации в международната политика. Езикът е основният инструмент, който позволява чрез разумни

тактики да се общува със събеседника, като същевременно се съблюдават протоколните правила и се избягват заплашителни и неучтивни изрази в името на добрия диалог.

В заключение, използването на компетентни и разумни методи за убеждаване позволява да се повлияе върху критичното мислене, а оттам и върху поведението на другите. Ефективно въздействие се постига чрез различни езикови механизми за оказване на влияние и убеждаване на събеседника в приемливостта на отстояваната позиция. Сред голямото разнообразие на похвати, които установихме, можем да открием следните: *форми на учтивост* (учтивостта и аргументацията са неразривно свързани), *интензификация*, *редундантност*, *прилагателно име в експликативна функция*, *употреба на квантификатори*, *реторични фигури*, *цитати и позовавания на авторитети*, *изброявания и повторения*, *уместно използвана професионална терминология*, *думи с емоционална конотация* в публични изказвания (емоцията възпрепятства критичното мислене), *евфемизми* и др. Посочените механизми се използват съвсем съзнателно от работещите в тази сфера, тъй като *носят силен аргументативен заряд и направляват поведението на събеседника*.

2.6. Обобщение

В този пункт ще обобщим постигнатите резултати в хода на изложението във втора глава:

1. Прегледът на класическите постановки в теорията на аргументацията показва, че тя играе ключова роля в дипломатическата комуникация.

2. Манипулацията е разгледана с цел да се прокара разделителна линия между аргументацията и манипулацията като механизми за убеждаване.

3. Защиатава се тезата, че аргументацията и манипулацията са два механизма за убеждаване, които се различават по прекия или косвен път, използван за въздействие върху отсрещната страна в преговорите.

а) Аргументацията е представена като пряка тактика за убеждаване, която си служи със солидни и логично построени аргументи, за да отведе до желаното заключение.

б) Манипулацията е разгледана като косвена тактика за направляване на действията на адресата в желаната посока чрез използване на по-завоалирани и прикрити средства, което допускаме, че може да доведе до положителни резултати в дипломатическата комуникация.

4. Очертани са двата основни манипулативни похвата – фалации и демагогия.

5. Изброени са съответните езикови инструменти, използвани за упражняване на влияние и убеждаване на събеседника в приемливостта на защитаваната позиция.

6. Изведените постановки потвърждават **основната теза, че умелото използване на възможностите на убеждаващата комуникация гарантира успешното сътрудничество в тази професионална сфера.**

Трета глава

Езикови средства в писмения дипломатически език

3.0. Описание на изследвания корпус. Дипломатическа кореспонденция

Трета глава се фокусира върху **анализа на писмения дипломатически език**. Най-напред е представен събраният корпус. Подборът и проучването на данни служат като основа да се пристъпи към изграждането на лексикален, граматичен и стилистичен анализ на най-типичните явления в писмения език, използван от професионалистите в тази област при изпълнение на техните функции. Като всеки друг функционален език, езикът на дипломатията притежава характерни форми на изразяване. Изборът на определени средства му придава своеобразна идентичност, което потвърждава защитаваната теза, че това е специфичен език, внимателно подбран и изключително целенасочен. Редът на представяне на използваните езикови средства е подчинен на фреквентността и значимостта им за целите на анализа.

Изследването поставя акцент върху описанието на основните езикови категории, като при всяка от тях се откроява съответната функция в езика, обект на анализ. Оценката на данните показва, че при много от езиковите явления има припокриване в писмената и устната реч, тъй те като принадлежат към официалния и висок регистър. Анализът се фокусира върху аспектите, характерни предимно за писмената реч, предмет на настоящата глава. Езиковите категории са представени на три равнища: формално, семантично и функционално.

3.1. Прилагателно име. Препозиция на прилагателното

Първата граматическа категория, открояваща се с очевидна честота на употреба, е **прилагателното име в експликативна функция**. Очертани са доминиращите семи, с които се асоциира в корпуса: *учтивост, доверие, любезност, внимание, убеждаване*. Всички те формират специфичния облик на този функционален стил – в действията и в речта се подхожда почтително, с уважение и в угода на събеседника, за да се вдъхне нужното доверие. Фокусът е поставен върху конкретните семантико-прагматични функции на прилагателното въз основа на значенията, които изразява във формализирания

дипломатически контекст: *любезност и внимание, учтивост, доверие и приятелство, внушение*. Разгледани са също така *стилистичните* и *емфатичните* му употреби, както и присъствието му в *стереотипни фрази*. Указани са различните механизми за интензификация, като например качествени прилагателни в експликативна функция (*calurosa felicitación*), степенуване на прилагателното (*más alta consideración*) или използване на подсилващия суфикс *-ísimo* (*altísimo honor, Excelentísimo Señor Embajador*), редундантност (*cordiales y francas relaciones*), метафора (*viva simpatía*), включително наслагване на няколко интензификатора в една и съща синтаagma (*mi más profundo agradecimiento*). Посочените усилващи механизми допълват палитрата от техники, присъщи на прилагателното име, и спомагат за това дипломатическият дискурс да стане по-учтив и по-убедителен.

3.2. Наречие

Втората по ред глаголна категория, показателна за писмения дипломатически език, е **наречието**. Следвайки зададената схема, то е представено от формална, семантична и функционална гледна точка. Анализът е фокусиран върху наречията, образувани с наставка *-mente*. Уточнена е тяхната роля да поясняват други глаголни категории и са посочени семантико-прагматичните им функции: като средство за интензификация (*excesivamente*), като проява на *учтивост* (*honorablemente*) и *доверие* (*fielmente*), за подсилване на аргументацията (*fuertemente*), за изразяване на *реципрочност* (*mutuamente*) и *ексклузивност* (*plenamente*), както и като израз на *формалност* и *официалност* (*debidamente*) във връзка с административните процедури, които съставляват важна част от дейността на службите за външна политика в писмената комуникация. Прецизира се, че честата употреба на наречието, завършващо на *-mente*, се обуславя от формалността на дипломатическия дискурс и от желанието да се подхожда с елегантен и изискан тон.

3.3. Съществително име

На трета позиция е представено **съществителното име** и по-специално съществителни, образувани от прилагателни имена и глаголи поради значителното им присъствие в изследвания корпус. При тях се открояват семите за *учтивост* и *любезност* (*gratitud*), *близост* и *приятелство* (*lealtad*), *убеждаване* (*convicción*) и *формалност* (*cumplimiento*). Подчертава се, че *учтивостта е непряка форма за убеждаване*, поради което е широко използвана в езика на дипломатите. Вниманието се фокусира върху очевидното предпочитание на дипломатическия език към номиналната конструкция. *Номинализацията*,

като механизъм за *рекатегоризация*, се разглежда като ефективно средство за деперсонализиране на текста, релевантна черта на официалния дипломатически дискурс. Стига се до заключението, че активното използване на съществителни придава на дискурса по-голяма статичност и обективност и го прави по-експликативен и монотонен. Тези характеристики са логични, като се има предвид, че се касае за високоформален и конвенционален регистър.

3.4. Глагол

В последния раздел е представен **глаголът** във връзка с различните речеви тактики, прилагани в дипломатическия език. **Деиксисът** е повтарящ се механизъм в дипломатическия дискурс, тъй като позволява на говорещите да се доближат по-лесно до събеседника, да привлекат вниманието му и да упражнят влияние върху него. Най-честите деиктични форми са личните местоимения за 1 л. ед.ч. и 1 л. мн.ч. (*yo* и *nosotros*), въпреки че в някои писма или нормативни документи се изисква употребата на 3 л., за да се подчертае авторитетът на органа, чиято официална позиция се посочва. В пряка връзка с личните местоимения се разглеждат и *притежателните местоимения*, също с изразено присъствие в корпуса. Посредством честата употреба на местоимения, комуникантите придават по-голяма достоверност на казаното, но и по-силна емоция и желание да въздействат върху адресата. Поради тази причина използването им увеличава убеждаващата сила на посланието.

Представени са прагматичните функции на различните **речеви актове**, чийто избор допринася да се уточни или открий казаното в зависимост от начина, по който се използват. Въз основа на теорията на Дж. Остин (1962: 198-199), са илюстрирани речевите актове, присъстващи в корпуса, според перлокутивната им функция. Доминират комисивните и експресивните речеви актове, тъй като чрез тях се заявява отговорност, ангажираност и доверие между страните, т.е. това са социалните действия, които подкрепят учтивостта (Лийч 1983: 83) и насърчават международните отношения.

На следващо място са представени основните **глаголни времена**, които преобладават в корпуса, със съответните им функции в професионалната дипломатическа сфера: *сегашно време*, като най-неутрално и обобщаващо, и *бъдеще време*, свързано със задължителния характер на установените норми. На свой ред, *сегашно време на подчинително наклонение* и времената от неактуалността – *кондиционал* и *конюнктивен имперфект* – изразяват хипотетичност или учтивост, най-характерната проява за тази сфера на общуване. Въпреки своята архаичност *конюнктивният футурум* все още се среща в официални документи с

първоначалното си значение на хипотетично действие, което потвърждава консервативния и претенциозен характер на писмения дипломатически език.

Другите езикови категории, които изобилстват в езика на дипломацията, са **неличните форми на глагола** заради функцията си да подсилват номинализацията и имперсоналността. В нормативните актове *инфинитивът*, *деепричастието* и *причастието*, освен че привнасят деперсонализиран нюанс, служат за логическото и аргументативно подреждане на събитията. С *инфинитив* представяните позиции са по-неутрални и общовалидни, което обяснява значителната му поява в дипломатическия език. Участва и в перифрастични конструкции предимно за изразяване на задължение, за да се подчертае ангажиментът за спазването на определена норма. Неизменното присъствие на *деепричастието* показва, че се касае за книжовна норма, наложена от традицията, която придава на речта официалност и консерватизъм. Откроява се експликативната му функция в началото на меморандумите, както и ролята му за *логично подреждане* на идеите в текста поради значението, което носи за континуитет във времето. В административната кореспонденция *причастията* са също често използвани с вербалните и номиналните си характеристики. Преобладават в пасивни изречения, а в експликативна функция стоят в началото на изреченията и са част от абсолютни конструкции в стереотипни фрази, което придава на езика по-голяма монотонност и обективност.

Имперсонализацията – показателен белег за институционалния характер на дипломацията – е представена като средство за дистанциран и лишен от индивидуалност стил, присъщ на формалния писмен език. Илюстрирани са съответните езикови средства за изразяване на имперсоналност и функциите им, отговарящи на високия регистър: *пасивно-резултативни конструкции с причастие*, *среден залог (pasiva refleja)* и *страдателна конструкция със se (se impersonal)*.

Накрая е очертана употребата на *императив*, който във формалното общуване присъства със значение на молба като израз на езикова учтивост.

3.5. Обобщение

В този пункт са обобщени основните резултати, получени при анализа на писмения дипломатически език.

1. Събирането и проучването на данните от корпуса дава възможност да се пристъпи към анализа на най-открояващите се явления в писмената форма на езика.

2. Защишава се тезата, че много от езиковите средства са общи за писмената и устната форма на общуване. Анализът е фокусиран върху аспектите, характерни предимно за писмения език, предмет на настоящата глава.

3. С цел да се представи по-обективна картина, анализът следва ред, основан на фреквентността и функционалната релевантност на съответната езикова категория.

4. На първо място е разгледано прилагателното име в експликативна функция, поради интензивното му използване в набрания корпус. Посочени са основните му семантико-прагматични функции с оглед на дипломатическия дискурс.

5. Втората категория, отличаваща се прагматичните си функции, е наречието, завършващо на *-mente*, присъщо на високия и импозантен регистър – най-показателния белег на писмения дипломатически език.

6. На трета позиция е разгледано съществителното име с представителните семи, типични за изследваната област, и с присъщите му функции в речта. Потвърждава се хипотезата, че наличието на съществителни форми се обуславя от характеристиките на формалния регистър и придава по-голяма имперсоналност, обективност и неутралност.

7. Учтивостта и убеждаването се открояват като ключови семантико-прагматични функции на прилагателното, на наречието и на съществителното име, с което се потвърждава тезата, че това са двете концептуални ядра на дипломатическата комуникация.

8. В последния раздел е представена категорията на глагола въз основа на съответните речеви тактики, приложими за дипломатическия език.

а) Обосновава се твърдението, че местоименията позволяват на говорещите да осъществяват пряк контакт със събеседниците си и да ги приобщават към излаганите идеи, като подсилват степента на влияние и достоверност.

б) Посочени са прагматичните функции на различните речеви актове, чийто избор спомага да се прецизира или открие посланието в зависимост от конкретните параметри на ситуацията.

в) Представени са основните глаголни времена в корпуса и е изведена ролята им в професионалната сфера на дипломацията.

г) Обосновава се хипотезата, че неличните форми на глагола са предпочитани заради функцията им да неутрализират, синтезират и имперсонализират формалния текст. Те определят до голяма степен официалния и бюрократичен стил и придават дескриптивен и консервативен облик на писмения език.

д) В същата посока се позиционира и имперсоналността, придаваща дистанцираност и обективност – черти, присъщи на институционалния характер на дипломацията. Илюстрирани са основните средства за изразяване на имперсоналност, свързани с високия и изтънчен регистър.

е) Накрая е представен императивът като знак за езикова учтивост при формулиране на любезна молба, очакваща съответна реакция от отсрещната страна.

9. Обосновава се позицията, че изборът на подходящото езиково средство е мотивиран от прагматичните цели на говорещите да установят лични или междуинституционални контакти съобразно протоколните правила.

Четвърта глава

Езикови средства в устния дипломатически език

4.0. Описание на изследвания корпус. Устната дипломатическа комуникация

Четвърта глава е посветена на анализа на езиковите средства в **устния дипломатически език**. Основната задача е да се очертаят разликите между двете форми на комуникация от езикова и прагматична гледна точка и да се открият същностните характеристики на устната реч, които не се срещат в писмената форма поради строгия ѝ и стереотипен характер. Представен е избраният корпус, състоящ се от устни изяви, поместени в различни информационни канали и онлайн платформи. Данните са представителна извадка от изказвания на испаноговорещи дипломати и висши държавни служители на различни форуми и по различен повод и позволяват да се осветлят характерните черти на устната дипломатическа комуникация.

Многообразието от устни изяви в дипломацията се обуславя от редица фактори: *междупличностните отношения, ситуацията на вербално общуване, каналите за комуникация*. Те са определящи за съответния регистър, който може да бъде висок и формален или да се доближи до полуформалния и дори неформален регистър. Прави впечатление, че при някои устни жанрове в дипломацията се наблюдават вариращи характеристики с размити граници, зависещи от много условия, поради което в дисертацията те са разположени в една междинна скала на *формалните* и *полуформални-неформални* изяви. Следвайки зададената посока на анализ и с цел да се представи пълна и обективна картина на езиковите явления в устната комуникация, проучването се осъществява според използвания регистър. Така устната дипломатическа комуникация е

разгърната в своите две разновидности – **формален регистър** и **полуформален-неформален регистър**.

4.1. Формален регистър на устния дипломатически език

На първо място е разгледана **устната разновидност на дипломацията в рамките на формалния регистър**. Посоченият вариант на регистъра характеризира по същество този функционален език и е съотнесен към същите фактори, определящи високото ниво на официалност на писмените текстове: *отношенията между комуникантите* в зависимост от ранга им в дипломатическата йерархия или според степента на дистанция/близост, *контекстът на взаимодействие* (срещи на върха, кръгли маси, изявления пред медиите и др.) и *използваният канал за комуникация*, който в случая е устният.

Застъпва се хипотезата, че официалният и институционален характер на професията поставя формалния устен дискурс в граничното поле между устната и писмената реч. В повечето случаи публичните изяви представляват формално изложение на предварително подготвен и написан текст, в който са спазени стриктно езиковите и протоколни правила. Въпреки това поради факта, че са представени в устна форма и пред публика, те се отличават с особености, които не се откриват при писмените и нормативни текстове. Комуникативните ситуации, в които се осъществява професионалният дискурс, са официални и уважителни. Това налага да се прилагат коректно формулите за учтивост, протоколните обръщения и специализираната терминология, съобразена с разглежданите теми. Използването на посочените механизми важи и за двете форми на комуникация. Прагматичните функции на езиковите средства, очертани при анализа на писмения език, са приложими и за устния, поради което в тази глава, фокусът е поставен на първо място върху езиковите механизми, присъщи основно на устната разновидност на формалния регистър.

4.2. Езикови средства в устния формален регистър

Въз основа на интерпретативния анализ са представени основните речеви техники и изразни средства, открояващи се в устния формален корпус от прагматико-стилистична гледна точка. Първият посочен механизъм е привеждането на **исторически данни**. Чрез припомняне на минали събития дипломатите претендират да покажат солидни знания и да провокират чувствителността в опит да повлияят върху нагласите на събеседника. Подкрепяйки думите си с правдоподобни факти, те се стремят да придадат по-голяма истинност на речта си и да я направят по-красноречива и убедителна. **Цитатите и позоваванията** на видни личности са друг често използван похват. Дипломатите желаят да

отдадат почит на забележителни личности от историята или от други сфери на обществения и културен живот, за да спечелят вниманието и доверието на публиката. Цитираното име се използва като *аргумент на авторитета* с подчертано въздействаща сила. Оттук посочените инструменти се превръщат в силен механизъм за аргументация в публични изяви.

4.3. Изразни средства и стилови похвати

Изразните средства и стиловите похвати заемат важно място в устната реч, тъй като придават на изказването субективен заряд независимо от тържествения характер на ситуацията и преди всичко, защото са много ефективни при изпълнението на редица функции в дискурса. За целите на дисертацията в синтезиран вид са посочени най-прилаганите способности с присъщите им прагматични функции. **Изреждането** на количествени данни, абривиатури, съществителни и прилагателни имена, глаголи, собствени имена и др. допринася за по-голяма точност и всеобхватност на информацията, като същевременно подсилва убеждаващата сила на посланието. **Повторението** на идентични елементи прави посланието по-въздействащо, а речта по-патетична и внушителна.

Един от най-предпочитаните механизми в дипломатическата комуникация, тясно свързан с езиковата учтивост, е **евфемизмът**. Той е ключова фигура в речта на дипломатите и представлява метонимично смекчаване на изказа. Честата му поява се дължи на ритуализирания контекст и целенасочения характер на дискурса – да се смекчи изказа, за да е политически коректен съобразно с нормите за учтивост и елегантен тон или за да се прикрие неприятно обстоятелство. Двете функции, които поставят евфемизма сред най-повтарящите се изразни средства в дипломатическата реторика, са *учтивостта* и *прикритието*. Приведени са примери за конвенционални фрази, доказващи, че в тази сфера езикът е инструментът, който позволява „посредством внимателна градация на информацията да се отправи сериозно предупреждение към отсрещната страна, като се зачитат правилата за международно общуване без употреба на заплашителен тон“ (Моралес Лама 2012: 23). Посочени са илюстративни примери с евфемизми, регистрирани в корпуса, които потвърждават, че употребата им е едно от оръжията на добрия дипломат – да говори с такт и деликатност, за да смекчи негативния ефект, да прикрие елегантно информацията, за да спечели благоразположението на събеседника, да избере най-уместната дума в името на преследваната цел.

Друг открояващ се стилов похват е **анафората** поради функциите, които изпълнява в речта – придава ритъм и изразителност, поддържа вниманието на слушателя, подтиква към размисъл и засилва емоционалното въздействие на посланието. Честото ѝ използване от

ораторите я превръща в една от основните техники за убеждаване. **Реторичният въпрос** е друг инструмент с убеждаваща сила в дипломатическите речи, тъй като провокира аудиторията и по скрит начин подсказва посоката на интерпретация.

Метафората е несъмнено една от най-въздействащите и предпочитани фигури в речта на дипломатите. В дисертацията са очертани стратегическите функции на това езиково и концептуално явление, което в своята същност е *инференциална техника за влияние и манипулация*, тъй като имплицитно оказва желаното въздействие върху адресата. Подбраните метафори са систематизирани на базата на теоретичните постановки на Лейкъф и Джонсън (1980, 1998) според вида им – *структурни, ориентационни и онтологични* – и съответствията между елементите от *изходната сфера* и *сферата-цел*. Изобилието от метафорични изрази в речите и посланията е обусловено от необходимостта обществените въпроси да станат разбираеми за гражданите и от стремежа да се повлияе върху техните нагласи. Във високия и формален регистър преобладават универсалните и лексикализирани метафори, които не са оригинални и въздействащи, но са лесни за интерпретация в различните култури. Тяхната универсалност ги превръща в *механизъм* с емоционален ефект в официалните речи, влияещ върху *ефикасността* на отправеното послание.

Освен метафори са открити примери за **метонимии, синекдохи, антитези, каламбури и алюзии**. Ораторите са наясно, че когато произнасят реч на живо, пред аудитория или чрез медиите, трябва да го направят по най-въздействащия и убедителен начин. По тази причина те използват широка гама от езикови механизми, за да подсилят посланието си, да го направят по-силно и правдоподобно и да спечелят публиката.

4.4. Полуформален-неформален регистър

В тази част е представена **устната дипломатическа комуникация в рамките на полуформалния и неформалния регистър**. Проучването на данните от устния корпус навежда на хипотезата, че при все че дипломатическият език се позиционира в рамките на протоколния стил и ритуалния регистър, в зависимост от комуникационния канал и ситуативния контекст може да допусне известни отклонения от строгите норми и да се отдалечи от формалния регистър. Новите технологии водят до бърза и непосредствена комуникация, не толкова прецизно структурирана и понякога далеч от протокола и учтивия тон. При това полуформалният регистър, присъщ на устните жанрове, като изказвания пред медии и в социалните платформи, се измества към един по-свободен и неформален езиков регистър. Там дискурсът е преди всичко непосредствен и диалогичен, повлиян от ежедневните теми и отношенията между събеседниците (Брис 2010: 126-130). Всичко това

позволява на говорещия да се доближи до адресата и да постигне по-силно, спонтанно и непринудено емоционално и убеждаващо въздействие. Както може да се очаква, конкретната ситуация, социалните отношения, видът на използвания устен канал, индивидуалните характеристики на участниците и тонът на речта са ключовите дискурсивни елементи, които се оказват определящи спрямо тази разновидност на регистъра. Вследствие на това много от общите черти на устната дипломатическа реторика се отнасят и за двата регистъра (формален и неформален), включително *учтивостта* и *убеждаването* като двете основни речеви тактики. Въпреки всичко може да бъдат открити някои особености предимно при недостатъчно добре подготвените устни изяви.

В анализа са изведени специфичните особености на полуформалния и неформалния устен корпус. При устната дипломатическа комуникация изборът на **формите за обръщение** се определя от социопрагматичните цели, поради което е възможно те да **варира**т в различните ситуации. Поради тази причина в някои случаи учтивите форми, установени от дипломатическия протокол, са заменени с неформални. В стремежа си да се доближат до събеседника и да покажат доверие и приятелство, комуникантите, най-вече от испаноговорещия свят, са склонни да използват неформалното обръщение за 2 л. ед.ч. *tú*, за да скъсят дистанцията. Съответната форма за 2 л. мн.ч. *vosotros* се среща дори в речи на най-високо ниво. Същото се отнася и за звателната форма *amigo*, твърде разпространена в комуникацията като израз на близост и приятелство. Освен това неформалното обръщение може да е знак за солидарност и емпатия в деликатни ситуации или да е опит да се ангажира и адресатът в дискурса.

Спецификите на неформалния регистър се обясняват с „тенденцията към икономичност и нужда от изразителност“ (Еспи и Брисън 1996: 25). В корпуса се откриват типични черти от разговорната и спонтанна реч, като *дискурсивни маркери, разговорна лексика, идиоматични изрази, паразитни думи, оценъчна лексика, умалителни, повторения, реторични въпроси, промяна в словоредата, междуметия* и др. Открити са прагматичните функции на маркерите, свързани с организацията на изказа, зависеща от намеренията на говорещия и акцента, който желае да придаде на посланието: да привлече внимание, да прецизира информация, да подчертае казаното, да подсили аргументацията, да смекчи тона и т.н.

В по-неформалните варианти на регистъра се констатира, че езикът показва контрасти – става по-малко рафиниран и по-експресивен. Установи се висока честота на **метафорични изрази**, които за разлика от формалния регистър са по-креативни и с подчертано

убеждаващо въздействие. В някои от речите присъстват метафори със забележима символика, които дипломатите използват в подкрепа на тезите си. Една от неизбежните метафори във всички регистри и на писмения, и на устния дискурс, е метафората *сърце*, използвана като индикатор за приятелство и близост. От анализа на корпуса се стига до заключението, че метафората не е просто изразно средство, а изпълнява съществена функция – да въздейства върху възприятията и нагласите на публиката, превръщайки се в един от механизмите за убеждаване.

Освен метафори дипломатите включват и други тропи в своя дискурс, за да направят посланията си по-ефективни, като **метонимия**, **синекдоха**, **литота**, **сравнение**, **реторичен въпрос**, **ирония** и др.

На последно място, вниманието е насочено към *дигиталната дипломация* и езика, използван в онлайн платформите, които улесняват непосредствения контакт, но пък в замяна на това речта става по-небрежна, иронична и дори обидна. Посочени са случаи на фалации и дискредитиращи изрази, които имат негативни последици, тъй като неуважителният тон може да предизвика напрежение между държавите, което е в противовес на принципите на добрата дипломация.

4.5. Обобщение

В няколко пункта са обобщени основните резултати, постигнати при анализа на устния дипломатически език.

1. Представен е набраният корпус от устни изяви, достъпни чрез различни канали и платформи за комуникация. Подборът на данни позволява да се посочат отличителните характеристики на устната дипломатическа дейност.

2. Потвърждава се тезата, че устните изяви се обуславят от редица извънезикови фактори: междуличностни отношения, ситуация на вербално общуване, канали за комуникация. Тези звена определят съответния регистър, който може да варира от много високо и формално до полуформално и дори неформално равнище.

3. За да се постигне пълнота и обективност в анализа, устната дипломатическа комуникация е представена в двете ѝ разновидности: формален регистър и полуформален-неформален регистър.

4. На първо място е очертана устната форма на дипломация в рамките на формалния регистър. Потвърждава се хипотезата, че устният формален дискурс се разполага в междинната зона между устна и писмена реч, тъй като в повечето случаи той е предварително подготвен според протоколните правила.

5. Обосновава се хипотезата, че поради устната форма на комуникация и прекия контакт с публиката устните изяви притежават определени черти, които ги отличават от писмените жанрове.

6. Въз основа на интерпретативния анализ от прагматико-стилистична гледна точка се илюстрират основните вербални техники и изразни средства, регистрирани във формалния корпус. Резултатите от проучването подкрепят твърдението, че различните механизми изпълняват конкретни комуникативни функции – показват ерудиция, придават експресивност, улавят вниманието на публиката, смекчават изказа според правилата за учтивост или емфатично усилват посланието, за да звучи по-въздействащо и убедително.

7. На второ място е изследвана устната дипломатическа комуникация в рамките на полуформалния и неформален регистър. Потвърждава се хипотезата, че в зависимост от комуникационния канал и контекста на взаимодействие, тази разновидност на езика може да се отклони от стриктните правила и да се отдалечи от високия регистър.

8. Анализът на данните от корпуса показва, че много от общите характеристики на дипломатическата реторика се отнасят и за двата регистъра, като учтивостта и убеждаването са двете основни оси на комуникацията. Въпреки това се открояват някои белези, присъщи предимно на спонтанните устни изяви.

9. Посочени са отличителните характеристики в устния корпус по отношение на полуформалния и неформален регистър. Там се забелязват отклонения при формите на обръщение, свързани с присъщите им социопрагматични функции. Обосновано е активното присъствие на дискурсивни маркери, разговорна лексика, а така също и употребата на изразни средства, продиктувано от стремежа към един изразителен, находчив и остроумен език. Потвърждава се хипотезата, че с понижаване на регистъра, в езика се появяват контрасти, той се отдалечава от традиционната си конвенционална и издържана форма и става по-креативен. Приведени са аргументи в полза на подсилващото и убеждаващо въздействие на метафората.

10. В последната част вниманието е насочено към отражението на социалните медии върху дипломатическия език, които през последните години са все по-предпочитана платформа за дипломатическо взаимодействие. Новите форми на комуникация са силно повлияни от развитието на технологиите, вследствие на което този професионален език става по-пряк, спонтанен и експресивен. Зачитава се тезата, че колкото повече езикът навлиза в тези канали за комуникация, толкова повече се отдалечава от протокола и става по-небрежен, дори ироничен и обиден.

11. Получените резултати на базата на извършения прагмалингвистичен анализ потвърждават основната теза в тази глава, а именно: устният дипломатически език може да показва отклонения от протоколните норми поради различни фактори, оказващи влияние върху комуникацията. В резултат на това той се разполага в диференцирани равнища на регистъра, при които се открояват специфични речеви механизми за постигане на комуникативните цели.

Заключение

Основната цел на труда бе да се подходи към езика на дипломацията като функционален стил, третиран оскъдно в научните разработки, и да се предложи едно цялостно изследване на характеристиките, които го определят като такъв. Посочената цел не можеше да бъде постигната, без да се разгледат в дълбочина специфичните му функции, изхождайки от прагматичните цели и специализирания контекст, в който се разполага този професионален дискурс.

В процеса на изложение, в края на всяка глава, бяха формулирани резултатите, получени в хода на работата. Ето защо тук, на този последен етап ще представим основните заключения, произтичащи от решението на конкретните задачи, формулирани в началото на изследването. Ще обобщим и до каква степен се потвърдиха първоначалните хипотези, които трябваше да бъдат проверени в процеса на работа.

Основният резултат, постигнат в работата, е изработването на цялостна картина на професионалния език на дипломацията, в която са очертани основните му характеристики, уточнени са неговите специфични функции и е предложен изчерпателен анализ на дискурсивните похвати, спомагащи за постигането на комуникативните цели в тази сфера.

Акцентът е поставен върху анализа на различните езикови механизми, използвани в убеждаващата комуникация в името на водещата цел в дипломацията – установяване, поддържане и насърчаване на общите интереси и дългосрочните хармонични отношения в полза на всички участващи страни. Прецизното проучване на данните от набрания корпус позволи да се установят и систематизират най-характерните явления, като се разкрият социопрагматичните им функции, които са подчинени на съответните комуникативни цели.

В зависимост от поставените задачи са приложени различни методи на работа, уточнени при изграждането на теоретико-методологичната рамка на изследването. Прокарани са теоретични разграничения, на които се опряхме при решаването на задачите и проверката на формулираните хипотези.

Потвърди се хипотезата, че **основната стратегия на дипломатическата комуникация е убеждаването**. Едновременно с това в процеса на изследване получиха потвърждение и хипотезите по отношение на механизмите за убеждаване, а именно:

- ✓ Убеждаващата комуникация се осъществява по открит начин чрез **аргументация** или по косвен път чрез **манипулация**, която използва различни манипулативни похвати, като фалации и демагогия.
- ✓ Потвърди се тезата, че използваните **езикови средства** при двата начина на убеждаване (аргументация и манипулация) принадлежат към различни равнища на езиковата система: лексикално, граматично, стилистично и текстово.
- ✓ Обоснова се тезата, че **учтивостта** е основната тактика, свързана със същността на дипломатическата комуникация, която служи за оказване на въздействие върху позициите на преговарящите страни в името на добрите взаимоотношения и успешното сътрудничество.

По-долу ще обобщим основните резултати, постигнати в изследването.

1. В настоящия труд дипломатическият език е описан като **функционална разновидност**, или **функционален стил** със специфични характеристики и подчертано интенционален характер. Обосновава се тезата, че това е **специализиран език**, присъщ на сферата на дипломатията, в която изпълнява определени социопрагматични функции. Отличава се с яснота, прецизност, елегантност и обработен изказ, тъй като в тази професионална дейност на комуникаторите се възлага голяма отговорност при предаване на посланията. Уточнява се, че най-характерните му черти произтичат от особеностите на тази строго ритуализирана професия, в която при всички обстоятелства се зачитат отношенията на взаимност и солидарност. Изисканият и уважителен език е от изключително значение за да бъдат спазени нормите за учтивост и да се изрази професионализъм и доверие с оглед на крайната цел – да се убеди събеседникът и да се сближат позициите в преговорите.

2. Очертани се **двете разновидности** на дипломатическия език, **писмената и устната**. Това разделяне се налага от естеството на обекта на анализ и основните езикови парадигми на структурна и модална разновидност (жанрове и регистри), които притежават свои специфични характеристики. Доказва се, че писменият език е изцяло съобразен с предписанията на официално-деловия стил, присъщ на високия регистър и подчинен на протоколните норми. Той притежава свои собствени дискурсивни жанрове, в които текстовете подлежат на стриктна редакция според формализирания контекст, където прецизно се спазват установените канони.

При описанието на устната разновидност са отбелязани много общи черти с писмения език, но са посочени и някои отличителни белези. Поради разнородните комуникативни ситуации и използването на устния комуникационен канал с присъщата му динамичност устните изяви на дипломатите може да се отдалечат от строгата и протоколна формалност и да се доближават до по-свободния регистър. Подобни отклонения и възможните **варианти в регистъра** потвърждават тезата, че устният език е с плаващи граници и варира от високата и формална до по-свободната и неформална реализация.

3. Водещата функция на **учтивостта** да регулира социалната хармония между дипломатите, да спомага за поддържане на публичния образ и приятелските отношения, утвърждава това езиково явление като основната нишка, пронизваща цялата дипломатическа комуникация. Йерархичните отношения и зададените от международния протокол насоки за поведение, както и културните различия между представителите в тази сфера, налагат използването на подходящи вербални и невербални действия. Всичко това отрежда на учтивостта в дипломатията ролята на ключово и неотменимо тактическо средство за постигането на комуникативните цели. Чрез проява на уважение и любезност се предотвратяват потенциални разногласия и се постига по-добро разбирателство и успешно взаимодействие, базирани на отношения на приятелство, солидарност и доверие.

4. Доказателство за тясната връзка между учтивост и дипломатическа дейност е наличието на **различни речеви техники, изразяващи учтивост**, отчетени в хода на работата. Сред тях са протоколните обръщения и останалите формули за учтивост, термините, латинските изрази, механизмите за усилване и смекчаване на изказа, употребата на 1 л. мн.ч., пасивните конструкции, различните стилови похвати и др.

5. В дипломатията, като социална практика основана на реципрочност и постоянно взаимодействие между дипломатическите представители, комуникативните цели се постигат посредством **убеждаващата комуникация**. Във всичките си изяви дипломатите се стремят да построят речта си убедително, да аргументират позициите си и да повлияят върху нагласите на събеседника. Умението да убеждават е ключова характеристика в реториката на дипломатите. Успешната убеждаваща комуникация е **комуникативната стратегия**, която ги ръководи в стремежа им да упражняват въздействие и да повлияят по надежден начин върху определени решения. В този аргументативен процес комуникантите използват различни **речеви тактики** – директни или индиректни. По правило си служат с **аргументация, като пряка речева тактика**, основана на силни и разумни доводи в съответствие с нормите на общуване. В други случаи прибегват до манипулативни техники,

като демагогия или фалации. В дипломатическата комуникация обаче **манипулацията, като косвена тактика** за промяна на поведението и гледната точка в собствена полза чрез замаскиране на информацията, може да има положителен ефект. Обосновава се твърдението, че двете тактики за убеждаване целят да повлияят в определена посока, но използват различни езикови механизми според параметрите на комуникативната ситуация.

6. Данните от изследвания корпус потвърждават, че писмената форма на езика се разполага винаги в рамките на високия и формален регистър. От своя страна, устната форма може да показва известни контрасти и да се позиционира на по-ниски равнища поради различни **фактори, оказващи влияние върху степента на формалност**: 1) междуличностните отношения според служебното положение в дипломатическата йерархия или степента на дистанция/близост; 2) ситуацията на вербално общуване, в която се намират участниците (срещи на върха, кръгли маси, публични изяви); 3) устният канал за комуникация. Промяната в условията на комуникативната ситуация определя съответния регистър в устните изяви на дипломатите.

7. Езиковият анализ на **писмения корпус** е фокусиран върху най-релевантните категории. Употребата им е свързана с функциите, които изпълняват в ритуализирания контекст, и изискванията за изготвяне на дипломатическата кореспонденция. В писмената комуникация преобладават формулите за учтивост и стереотипните фрази, продиктувани от конвенционалните норми, както и механизмите, повишаващи степента на въздействие и достоверност на посланието. В същото време, като нормативен език, той приема отличителните белези на бюрократичния стил, които му придават консервативен облик. Това обосновава твърдението, че изборът на конкретно езиково средство се определя от прагматичната цел да се поддържат трайни отношения в съответствие с международния протокол.

8. **Устният дипломатически език** е представен в двете му разновидности според нивото на езиковия регистър – формален и полуформален-неформален – с цел да се установят най-отличителните черти на всяка от тях. Това разделяне бе наложено след оценка на резултатите от анализа, тъй като в някои примери бяха констатирани известни отклонения от протоколните стандарти, а именно:

а) Устната разновидност на **формалния регистър** заема междинна позиция между писмената и устната реч. Текстовете са предварително подготвени според общите правила, но проявяват и белези, присъщи на устната реч, свързани с целите, които преследват: да се привлече аудиторията, да се повиши образността на посланието и то да звучи убедително.

Това е още едно доказателство в подкрепа на тезата, че тази разновидност на регистъра също се разполага по оста на убеждаващата комуникация.

б) Анализът на устната реч в рамките на **полуформалния и неформалния регистър** обосновава твърдението, че в зависимост от различни фактори дипломатическият език може да се отдалечи от високата степен на формалност и да се доближи до по-неформални варианти. В разгледаните примери се открие употребата на определени прагматични и стилистични средства, потвърждаващи неговия по-непосредствен, експресивен и въздействащ характер. Установено бе, че явната тенденция дипломатическата практика да се изнася към социалните платформи неизбежно се отразява върху езика. С тези нови инструменти за комуникация изявите стават все по-малко обработени и по-непосредствени заради желанието на дипломатите да достигат бързо до по-широка аудитория и да печелят вниманието и одобрението ѝ. На тази основа се стига до заключението, че разполагането на дипломатическия език в по-ниските нива на регистъра продължава да следва водещата линия на убеждаващата комуникация – да се доближава все повече до обществеността и да прокламира по-ефективно защитаваните позиции.

9. Резултатите от анализа на писмения и на устния корпус показват, че в дипломатическата комуникация се използват различни **езикови средства** със съответните семантико-прагматични и стилистични функции. Сред най-релевантните са термините, латинските изрази, официалните обръщения, историческите данни, цитатите и позоваванията, които показват ерудиция, като внушават доверие и по този начин повишават убеждаващата сила на посланието. В повечето случаи стилистичните средства усилват емоционалния заряд на речта и я правят още по-красноречива и внушителна. Конкретните данни от анализа разширяват аргументативната база на хипотезата, че използваните езикови средства принадлежат на различни равнища на езиковата система. Употребата на даден речев механизъм се обуславя от формата на комуникация, текстовите жанрове и езиковите регистри, като при това тя винаги е обвързана с определено комуникативно намерение.

10. Теоретичните резултати от изследването биха могли да предложат една по-широка и пълноценна перспектива с **практическа приложимост** в тази професионална сфера. Смятаме, че очертаната теоретична основа и прагматичната насоченост, възприета в резултат от проведенния анализ, биха могли да послужат в академичната и професионална подготовка на бъдещите специалисти в дипломатическата кариера. Трудът е разположен в едно неизследвано поле, поради което би могъл да бъде полезен както за студенти в университетските курсове по професионален испански език, така и за служители от други

институции, които желаят да придобият специализирани знания в тази сфера. Вярваме, че той би могъл да послужи като ръководство за успешното изпълнение на професионалните им задължения на испански език.

Представените резултати в последния раздел на дисертацията потвърждават, че специализираният език в сферата на дипломатията и международните отношения притежава собствен и отличителен облик, който заслужава да бъде анализиран. В хода на изследването бяха открити редица характерни явления, оправдаващи обособяването на тази функционална разновидност на езика и изучаването ѝ през призмата на лингвистиката и по-конкретно на социопрагматиката. Проучването доказва, че дипломатическият дискурс е една от най-обработените и убеждаващи форми на комуникация. В повечето си изяви комуникантите използват изискан, внимателен и прецизен език, съблюдавайки нормите за учтивост и за опазване на положителния образ. Бе установено също, че въпреки консервативния си и протоколен характер, този език се адаптира към новите реалности, към изискванията на ситуацията и на конкретната комуникативна цел. През целия процес на комуникация дипломатите са водени от определени цели, за чието постигане прилагат най-уместните механизми според контекста и адресата в стремежа си да предадат по ефективен и убедителен начин своите послания. Тези заключения потвърждават ролята на учтивостта и на убеждаващата комуникация в дипломатическото общуване.

В обобщение, проведеното изследване доказва тезата, отстоявана в целия ход на работата, че убеждаването е основната ос и водеща цел в дипломатическата комуникация, като учтивостта е ключовият механизъм в тази посока. Дипломатията, изградена върху изведените два опорни стълба, спомага за създаването на един по-кооперативен, солидарен и хармоничен свят.

Надяваме се, че предоставените данни ще бъдат полезни в тази научна област и че биха представлявали интерес за бъдещи изследвания.

Цитирана литература в автореферата

- Акопова (2013): Akopova, A. Linguistic manipulation: Definition and types. *International Journal of Cognitive Research in Science Engineering and Education*, Vol. 1, №2, 78–82.
- Алексеев (1991): Алексеев, А. *Аргументация, познание, общение*. Московского университета, Москва.
- Анскомбр и Дюкро (1994): Anscombre, J.-C. y O. Ducrot. *La argumentación en la lengua*. Traducción de Julia Sevilla y Marta Tordesillas, Gredos, Madrid.
- Бахтин (1982): Bajtín, M. M. El problema de los géneros discursivos. *Estética de la creación verbal*. Siglo XXI, Madrid, 248–294.
- Бизюков (2016): Бизюков, Н. Явление речевой манипуляции как ложной коммуникации (на материале политического дискурса). *Вестник Красноярского государственного педагогического университета*, Красноярск, 157–161.
- Браун и Левинсн (1987): Brown, P. y S. Levinson. *Politeness. Some Universals in Language Use*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Брис (2010): Briz, A. Lo coloquial y lo formal, el eje de la variedad lingüística. *De moneda nunca usada*. Estudios dedicados a José Mª Enguita Utrilla, 125–133.
- Брис и кол. (2008): Briz, A. et al. *Saber hablar*. Instituto Cervantes/Aguilar, Madrid.
- Ван Дейк (1978; 1992): van Dijk, T. A. *Tekstwetenschap: een interdisciplinaire inleiding* (1978). Traducción de Sibila Hunzinger, Paidós Ibérica, Barcelona.
- Ван Дейк (2006): van Dijk, T. A. Discurso y manipulación: discusión teórica y algunas aplicaciones. *Revista signos: estudios de lingüística*, №60, 49–74.
- Ван Емерен (2012): van Eemeren, F. H. *Maniobras estratégicas en el discurso argumentativo*. Traducción de Cristián Santibáñez Yáñez y María Elena Molina, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Plaza y Valdés, Madrid-México.
- Ван Емерен (2019): van Eemeren, F. H. *La pragmadialéctica como teoría de la argumentación*. Universidad de Guadalajara, México.
- Ван Емерен и Гротендорст (1992; 2002): van Eemeren, F. H. y R. Grootendorst. *Argumentation, Communication, and Fallacies. A Pragma-dialectical Perspective* (1992). Traducción de Celso López y Ana María Vicuña, Ediciones Universidad Católica de Chile, Santiago de Chile.
- Ван Емерен и Гротендорст (2004): van Eemeren, F. H. y R. Grootendorst. *A systematic Theory of Argumentation. The Pragma-dialectical approach*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Вила и Сантасусана и кол. (2005): Vilá i Santasusana, M. (coord.), C. Ballesteros, J. M. Castellá, A. Cros y M. G. Juli Palou. *El discurso oral formal. Contenidos de aprendizaje y secuencias didácticas*. Graó, Barcelona.
- Вучева (2023): Vucheva, E. Los niveles de variabilidad en el texto. *Слово, човек и общество*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 18–26.

- Грайс (1975): Grice, P. *Lógica y conversación*. En Luis M. Valdés Villanueva (comp.), *La búsqueda del significado*. Tecnos, Universidad de Murcia, 1991, Madrid, 511–530.
- Джонсън и Хол (2005): Jönson, Ch. y M. Hall. *Essence of Diplomacy*. Palgrave Macmillan, London.
- Димитрова (1999): Димитрова, С. *Езиковата демагогия*. Наука и изкуство, София.
- Димитрова (2009): Димитрова, С. *Лингвистична прагматика*. Велес, София, 210–216.
- Димитрова (2021): Димитрова, С. Езиковата демагогия и езиковата лъжа като разновидности на езиковите игри. *Проблеми на устната комуникация*, Vol. 8 (1). УИ: „Св. Кирил и Методий“, Велико Търново, 15–21.
- Дурев (2017): Дурев, Г. Демагогия и митологизация на политиката. *Политическата демагогия в прехода*. Университет за национално и световно стопанство, София, 98–108.
- Еспи и Брисън (1996): Espi, M. J. y R. Brisson. *Hacia una definición del español coloquial*. *Langues et littérature*, N° 22, 23–42.
- Ибанес (1974): Ibáñez Martín, J. A. *La manipulación y el hombre contemporáneo*. *Revista de estudios políticos*, N°195, 209–220.
- Ковешникова (2014): Ковешникова, М. Н. Речевая манипуляция и приемы речевого манипулирования. *Царскосельские чтения*, N°18, Санкт-Петербург, 387–394.
- Лареа (2024): Larrea, K. A. K. El llamado “lenguaje diplomático”: creencias y manejos, artífices de su propio destino. *Revista Política internacional*, Vol. VI, 1, enero-marzo, 183–190.
- Лейкф (1973): Lakoff, R. The logic of Politeness, or Minding your P’s and Q’s. *Papers from the ninth regional meeting of the Chicago Linguistic Society*, 265–268.
- Лейкф и Джонсън (1980; 1998): Lakoff, G. y M. Johnson. *Metáforas de la vida cotidiana*. Cátedra, Madrid.
- Лийч (1983): Leech, G. *Principles of pragmatics*. Longman, London.
- Лопес Кинтас (2001): López Quintás, A. *Manipulación del hombre a través del lenguaje*. Достъпно на: www.boe.es/biblioteca_juridica/anuarios_derecho/abrir_pdf.php?id=ANU-M-1987-10025700276, [последен преглед на 14.10.2024].
- Мадисън (2020): Madison, T. *Cómo analizar a las personas. Lenguaje corporal y manipulación*. Create Your Reality.
- Моралес Лама (2012): Morales Lama, M. *La comunicación diplomática en las relaciones internacionales*. Valletta Ediciones, Florida.
- Мьошлер (1985): Moechsler, J. *Argumentation et Conversation. Eléments pour une analyse pragmatique du discours*. Hatier-Credof, Paris.
- Остин (1962): Austin, J. L. *Cómo hacer cosas con palabras*. Paidós, Barcelona.
- Перелман (1989; 1997): Perelman, Ch. *L’empire rhétorique. Rhétorique et argumentation* (1989). Traducción de Adolfo León Gómez Giraldo, Grupo editorial Norma, Santa Fe de Bogotá.
- Перелман и Титека (1970): Perelman, Ch. y L. Olbrechts-Tyteca. *Traité de l’argumentation. La nouvelle rhétorique*. Editions de l’Université de Bruxelles, Bruxelles.

- Плантен (1998; 2015): Plantin, Ch. *L'argumentation*. Traducción de Amparo Tusón Valls, Ariel Practicum, Barcelona.
- Проданов (2017): Проданов, В. Демагогията като основна характеристика на прехода към кризисен неолиберален капитализъм. *Политическата демагогия в прехода*. Университет за национално и световно стопанство, София, 13–44.
- Роблес-Гомес (2020): Robles-Gómez, M. *Enseñanza de español para fines específicos dirigido a la diplomacia y las relaciones internacionales*. Tesis doctoral. Universidad de Salamanca.
- Родригес Гонсалес (1988): Rodríguez González, F. Eufemismo y propaganda política. *Revista alicantina de estudios ingleses*, Nº1, 153–170.
- Суелдо и Греблиускиене (2011): Sueldo, M. y B. Grebliauskiene. Esbozos del protocolo diplomático y su desarrollo en el tiempo bajo el prisma de la comunicación. *Papeles de Trabajo*, Nº21, Centro de Estudios Interdisciplinarios en Etnolingüística y Antropología Socio-Cultural, 62–79.
- Тимофеев (2005): Тимофеев, А. *Аргументация. Теория и практика*. Санкт-Петербургский государственный университет, Санкт-Петербург.
- Тулмин (1984; 2003): Toulmin, S. *The uses of argument* (1984). Traducción de María Morrás y Victoria Pineda. Ediciones Península, Barcelona.
- Уестън (2006): Weston, A. *Las claves de la argumentación*. Ariel, Barcelona.
- Уолтън (2009): Walton, D. *Argumentation Theory: A Very Short Introduction*. *Argumentation in artificial intelligence*, Springer, New York, 1–22.
- Фуентес Родригес и Алкайде Лара (2002): Fuentes Rodríguez, C. y E. R. Alcaide Lara. *Mecanismos lingüísticos de la persuasión*. Arco/Libros, Madrid.
- Халидей (1978; 1982): Halliday, M. *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning* (1978). Traducción española de Jorge Ferreiro Santana, México: FCE.
- Халидей (1989): Halliday, M. *Spoken and Written Language*. University Press, Oxford. Traducción al español por Elsa Ghio. Доступно на: https://www.academia.edu/15158211/Halliday-_Lengua_hablada_y_escrita, [последен преглед на 26.07.2024].
- Хара Ронкати (1989): Jara Roncati, E. *La función diplomática*. RIL Editores; Primera edición (1 enero 2013), Santiago de Chile.
- Христов (2008): Христов, Ч. *Убеждаване и влияние*. Сиела, София.
- Шародо (2007): Charaudeau, P. De l'argumentation entre les visées d'influence de la situation de communication. En Christian Boix, (eds.), *Argumentation, manipulation, persuasion*. L'Harmattan, Paris, 13–35.
- Шишкова (1989): Шишкова, Т. Н. *Стилистика испанского языка*. Высшая школа, Минск.

Списък с публикации по темата на дисертационния труд

- Витанова 2025: Vitanova, D. La cortesía lingüística en las relaciones internacionales // *Сп. Филологически форум. Хуманитарно списание за млади изследователи*, бр. 1 (21), Издание на Факултета по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“, София, 2025, 84–102.
- Витанова 2025: Vitanova, D. El registro formal del lenguaje oral diplomático // *Сп. Филология*, № 47, Факултет по класически и нови филологии, СУ „Св. Климент Охридски“, София, 2025, под печат.
- Витанова 2025: Vitanova, D. La argumentación y la manipulación como mecanismos de persuasión en la comunicación diplomática // *Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“*, том 118, Факултет по класически и нови филологии, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2025, под печат.
- Витанова 2025: Vitanova, D. Funciones semántico-pragmáticas del adjetivo en la esfera diplomática (textos escritos en español) // *„Филологията в съвременния свят: образователни перспективи, научни предизвикателства и културно-исторически аспекти“*- сборник на Факултета по класически и нови филологии, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2025, под печат.
- Витанова 2025: Vitanova, D. Las formas no personales del verbo en la comunicación diplomática // *Сборник от XXII научна конференция на млади учени, докторанти и постдокторанти във Факултета по класически и нови филологии*, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2025, под печат.

Справка за приносите на дисертационния труд

1. В дисертацията е извършено подробно изследване на езика, използван в дипломатията и международните отношения. Фокусът е поставен върху испанския език, който досега не е бил обект на специален анализ в научни произведения в областта на испанистиката.

2. Избраният социопрагматичен подход е нов в разработките върху дипломатическия език и разкрива обещаващи перспективи пред функционалите проучвания в тази сфера на комуникация. Прилагането му към анализа на обекта на изследване позволява убеждаващото въздействие да се определи като основна социопрагматична функция на дипломатическата комуникация.

3. Убеждаващата комуникация се извежда като основна стратегия в дипломатическото общуване, която се осъществява чрез две дискурсивни тактики: аргументацията и манипулацията. Аргументацията е дефинирана като пряк и експлицитен способ за упражняване на влияние. Манипулацията, на свой ред, се тълкува като косвен и имплицитен похват за въздействие върху поведението и мнението на получателя.

4. Учтивостта е очертана като възлово социопрагматично измерение на дипломатията и основно тактическо средство в служба на убеждаващата комуникация. Взаимовръзката между универсалните характеристики на това явление и специфичните му функции в дипломатическата сфера го превръща в принцип от първостепенно значение, призван да регулира международните отношения и да гарантира успешната комуникация в международната сфера.

5. Разграничаването на писмената и устната реч при описанието на дипломатическия език е продиктувано от естеството на обекта на изследване и основните езикови парадигми на структурна и модална вариативност – жанр и регистър. Този разрез позволява да се изведат по-обективно специфичните характеристики на двете форми на комуникация в областта на международните отношения.

6. В сферата на устните изяви се въвежда допълнителен критерий по отношение на промяната в езиковия регистър, който позволява разделянето на формалния и полуформалния-неформалния регистър. Прокараното разграничение дава възможност да се изследват специфичните особености на устната реч в зависимост от параметрите на комуникативната ситуация и да се провери как влияят тези параметри върху избора на съответните речеви механизми.

7. Цялостното изследване на специфичните езикови средства, които се използват в дипломатическата комуникация и принадлежат на различни равнища на езиковата система, осветлява присъщите им семантико-прагматични и стилистични функции в дипломатическия език. Анализиранията средства се тълкуват като вербални техники, предназначени за постигането на основните задачи и комуникативни цели на специалистите в тази професионална област.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

Увод	9
Първа глава	17
Теоретико-концептуална рамка за описание на дипломатическия език	17
1.1. Професионалният език на дипломацията	17
1.2. Писмена и устна форма на дипломатическия език	20
1.3. Езиковата учтивост в дипломатическата комуникация.....	28
1.4. Общи характеристики между писмената и устната форма на дипломатическия език	30
1.5. Обобщение	30
Втора глава	32
Убеждаването – основна цел на дипломатическата комуникация	32
2.1. Аргументацията като основен механизъм на убеждаването.....	32
2.2. Аргументацията за целите на дипломатическата комуникация	33
2.3. Възможностите на манипулацията за упражняване на влияние.....	34
2.4. Аргументацията и манипулацията като две тактики за убеждаване	37
2.5. Убеждаващата комуникация – основна цел в дипломатическите преговори.....	37
2.6. Обобщение	38
Трета глава	39
Езикови средства в писмения дипломатически език	39
3.0. Описание на изследвания корпус. Дипломатическа кореспонденция	39
3.1. Прилагателно име. Препозиция на прилагателното	39
3.2. Наречие.....	40
3.3. Съществително име.....	40
3.4. Глагол	41
3.5. Обобщение	42
Четвърта глава	44
Езикови средства в устния дипломатически език	44
4.0. Описание на изследвания корпус. Устната дипломатическа комуникация.....	44
4.1. Формален регистър на устния дипломатически език.....	45
4.2. Езикови средства в устния формален регистър.....	45
4.3. Изразни средства и стилови похвати.....	46
4.4. Полуформален-неформален регистър	47
4.5. Обобщение	49
Заклучение	51
Цитирана литература в автореферата	57
Списък с публикации по темата на дисертационния труд	60
Справка за приносите на дисертационния труд	61